

Přítomnost

51
nezávislý
týdeník

ROČNÍK XI

V PRAZE 19. PROSINCE 1934

ZA KČ 2.—

Opatří si Evropa nové nebezpečí Anschlusu? R. PROCHÁZKA

Debata o operacích na volném trhu Prof. J. MACEK

Románová trilogie Karla Čapka VÁCLAV ČERNÝ

Makedonští teroristé po světové válce

O našich universitách PROF. B. BYDŽOVSKÝ

Benešův návrat ZDENĚK SMETÁČEK

V rukou policie a soudu — L'armée internationale-International army
Co zamýšlí národní sjednocení — Akademickým občanům!
Cesta mladých k demokracii — Cesta mladých napravo

Moderní dámské kabelky, aktovky

cestovní kufry
tobolky
a jiné vhodné dárky
u firmy

OLGA FALLADOVÁ

KRÁL. VINOHRADY, ANGLICKÁ 2

Telefon 344-7-8

Založeno 1890

Dnešní moderní žena

pracuje duševně jako muž, má účast na práci sociální a spolkové, má také své vlastní obchody. Proto potřebuje Coronu, klidný, rychlý a krásný stroj, jenž může být ozdobou každé místnosti.

GIBIAN A SPOL.

PRAHA, Štěpánská 32, Tel. 351-5-1

Užte své děti psát na Coroně — praktická doba vyžaduje praktických znalostí.

Při děláni moučníků poradí strýc Boby

To mu vždy působí největší radost, vidí-li dobré kuchařky připravovati moučníky. Neboť ty mu potvrzují, jak velký úspěch má jeho dobře míněná rada: Vařte, pečte, smažte s Vitellem!

Vitello

Pozor
na obal s Vitellovým
znakem

OBSAH 50. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: Miloš Vaněk: Tragedie československého průmyslu a Hodáč. — Eduard Vyškovský: Co má dělat Národní banka? — Václav Černý: Románová trilogie Karla Čapka. — Na útěku z podsvětí. — Posl. J. Hudec: Gen. Medek v listě kdysi Nerudově. — Po rolníkovi necht' přijde dělník. — Na starý motiv. Zabeđenost. — O tom, jak národní studenti vyhráli „Všehrd“. — Studentiana. — Katolíci selhali. — Cesta mladých napravo.

Přítomnost

za redakci **Ferd. Peroutka**
odpovídá

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVÝ V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54

Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

Nevyžádané rukopisy se nevracejí — Předplatné na rok Kč 100—, na půl roku Kč 50—, na čtvrt roku Kč 25—, jednotlivá čísla Kč 2—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 20/1 1924

Podací úřad Praha 25

TISKEM KNIHTISKÁRNÝ ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

Opatří si Evropa nové nebezpečí Anschlusu?

Sárský problém je vybroušen do četných facet, které vrhají množství reflexů. Je možno hledět naň jako na otázku vnitřního osudu německví, jako na otázku světového zápasu demokracie a fašismu, jako na otázku staletého francouzsko-německého zápasu o rýnské země, konečně jako na otázku evropského pořádku a míru. Po každé z těchto stránek jeví se věc podstatně jinak. Získat souborný názor a dospět k závěrečnému úsudku není tedy nikterak jednoduché. Zvláště když se tu zas ještě můžeme dát vésti dvojím hlediskem: buď spíše zřetelem na své sympatie a sklonem bojovným, nebo spíše zřetelem na objektivní povahu věci a dané možnosti a vyhlídky.

Není pochyby, že Sársko je dnes posledním útočištěm německé demokracie liberálního, křesťanského i sociálního vyznání a že vybudování opravdu samostatného nezávislého státu z této průmyslové zemičky poskytovalo by jedinou příležitost k udržování staré svobodné německé vzdělanosti, když i Rakousko se této úloze zpronevěřilo. I při tom zbývají ovšem pochybnosti, zda na území tak malém, sotva něco přes 10.000 km², obydlím 3/4 milionem obyvatel, mohla by se nějaká samostatná kulturní existence rozvinout a udržet. Politicky a hospodářsky se rozhodně myslit nedá. Samostatné Sársko vyžaduje a znamená především mezinárodní protektorát, vykonávaný nominálně Společností národů, prakticky však nezbytně Francií, v jejíž celním a mincovním území je zahrnuto. Jakákoli ideální konstrukce jeví se tu čirou literaturou. Je nutno se rozhodnout: buď pro Francii nebo pro Německo.

Sárským samotným je to jasno. Jde o to, kolik by jich bylo ochotno, v předpokladu řádně vybudované autonomie, hlasovat pro „francouzskou orientaci“ a zřeknout se výslovně a definitivně Německa? Až dosud mají v Sársku jakousi správní komisi, poněvadž jde zatím o vykonávání fideikomisu Společnosti národů jen za účelem řádné přípravy a provedení plebiscitu. To by se ovšem po přechodu k definitivním poměrům změnilo. Podle přání sárských demokratů a „západníků“ má být nezávislost a samospráva jasně vytčena a zaručena — krom toho však ještě ponechána možnost korektury pozdější, kdyby podmínky politického rozhodnutí se změnily: nový plebiscit, buď zásadní, nebo zas už s přesným datem, po pěti, deseti letech. To znamená, že národní smýšlení sárských Němců nutno brát v počet a že na většinu pro upřímné a trvalé přihlášení se k Francii není pomyšlení. Smysl zápasu v tomto směru je ryze protihitlerovský.

Pak ale vzniká zas otázka, má-li Francie a Společnost národů zájem na tom, vytvářet v Sársku nové provisorium a nové „anslusové“ tendence? Francie může podporovat sárské demokraty z pouhé sympatie nebo z pocitu povinnosti. Může se však také pustit do vysoké

hry, kterou zahájila již na mírové konferenci, kterou pak opustila, ale za poincaréovské éry v r. 1922—24 znovu zahájila, v posledních letech, aspoň jak se zdálo, definitivně nechala padnout — a které se nyní velkým německým rozkolem po nastoupení Hitlerově otevřely nové vyhlídky.

Zůstane-li při prvním, omezí se na striktní vyplnění smlouvy, t. j. v podstatě na ochranu volnosti a tajnosti hlasování a nerušené právní i hospodářské likvidování případu. Budeme-li mít co činit s druhým, bude Francie veškerým svým vlivem usilovat o sjednání většiny aspoň pro status quo a pak bránit zas veškerou energii anšlusu sárskému jako nyní brání rakouskému. Za Barthoua nebylo ještě jasno, jak daleko Francie míní jít a kam vlastně míří. Nyní, za Lavalu, lze již rozeznati, že francouzská politika neopustí čistě právní basi a omezí se na pouhou obranu svých vlastních zájmů. Jednání tříčlenného přípravného výboru v Římě otáčí se kolem převodu dolů a náhrad za kolující měnu. Potvrdí-li se tento vývoj věcí, bude to znamenat už opravdu naposled zásadní změnu politické francouzské linie porýnské ve smyslu resignace na úsilí o výboj mezi Němci, konečně opuštění ilusí tak těžko umírajících. Vždyť vznik Sárska a celý ten dosud nebezpečný problém dá se vysvětlit právě jen z toho vytrvalého sebeklamu Francouzů, že je možno ještě dosáhnout „přirozené“ hranice Rýna, hranice Césarovy a Napoleonovy.

Jen z této snahy vyšel na mírové konferenci návrh vrátit Alsasko-Lotrinsko v hranicích z r. 1814 (nejen 1871) a rozšířit území historické na celý uhelný basén sárský. Mírová smlouva dává Francii jen právě sárské uhlí, nikoli sárskou zemi a lid. Spor o toto rozhodnutí byl na mírové konferenci samotným jádrem otázky, jaký bude mír: zda imperialistický, či idealistický, zda převládnu zde hlediska francouzské národní tradice a vojensko-nacionalistické strany, či hlediska politiky opravdu evropské a mírové. Wilson vzpíral se vši silou svého přesvědčení a své mravní osobnosti požadavku, který znamenal převedení několika set tisíc Němců pod cizí svrchovanost. Sársko představovalo poslední zbytek francouzské rýnské politiky. Clemenceau sám nebyl přívržencem tohoto směru, vida jeho marnost od probuzení jednotného německého národního vědomí a provedení jednotné národní organizace německé. Clemenceau nevěřil v možnost Německo znovu rozdělit a nevěřil tudíž ani v možnost udržet rýnskou hranici a jakékoli německé území na Rýně. Proto tendence, fedrovaná hlavně prezidentem Poincaréem, a podepřená vojenským memorandem Fochovým, na konferenci podlehla. Smlouva versailleská stanoví, že jen doly stávají se francouzským vlastnictvím v náhradu za zúmyslné zpustošení jejích severozápadních revírů, ale země svěří se jen na patnáct let kontrole Společnosti národů, která zde pak uspořádá plebiscit s trojí otázkou: připojení k Francii, návrat k Německu, zachování statu quo t. j. samostatnosti pod ochranou Společnosti národů.

Tenkrát v roce 1919—20 se ještě věřilo, že i všechny možnosti francouzské rýnské politiky se tu rezervují.

Později se ukázalo, že na vyslovení se voličstva přímo pro Francii není pomyslení. Není téměř Francouzů v Sársku (v seznamech voličů dosahujících přes půl milionu jmen je sotva 7—8.000 francouzských). Jihozápadní okraj s nejdůležitějšími městy Saarlouis a Saarbrücken, patřil kdysi Francii, ale jen ve dvou krátkých periodách za Ludvíka XIV. a za francouzské revoluce. Od té doby se však poměry objevením uhlí a průmyslověním kraje, úplně změnily. Před příchodem Hitlerovým nebylo o výsledcích plebiscitu nejmenší pochybnosti, ani ve Francii. Přes to vláda v Paříži odmítla dvakrát německé pokusy (Stresemannův a Brüningův) vyřídit likvidaci Sárska předem a odmítla pak přirozeně též návrh i Hitlerovi.

jinž zakázal nošení uniforem a hromadné výstupy do vzdálenosti 40 km od německých hranic sárského území. Biskupové trevirský a špýrský, zajisté ve shodě s politikou Vatikánu, zakázali zas kněžím míchat se do agitace — to jest pracovat proti Hitlerovi. — De facto vypadá situace dnes tak, že dohodnou-li se pánové o ceně dolů a likvidaci ostatních hospodářských otázek s převodem území spojeným odbude se 13. ledna plebiscit v úplné klidu a k úplné spokojenosti obou protagonistů politické scény a dědičných nepřátel na Rýně.

Rudolf Procházka.

p o z n á m k y

Benešův návrat

Jak se dnes jeví situace Sárska a sárské otázky? Vnitropolitický zápas Němců otevírá Francii nové výhledy, jde o to, jsou-li svůdné. V Německu je tento zápas, aspoň dočasně vybojován. Má v Sársku pokračovat a může dopadnout jinak? Má se Francie v tomto zápasu angažovat a má do něho zavlékat i své spojence? Jisto je, že jen s francouzskou pomocí mohou se protihitlerovci v Sársku udržet, a v důsledku toho znamená pak ovšem podpora protihitlerovství v Sársku i přijetí zápasu s hitlerovským Německem do všech důsledků. K tomu by se Francie mohla odhodlat arci jen v tom případě, kdyby na možnost skutečného míru s Německem předem resignovala, připravovala se přímo k válce raději dříve než později — nebo kdyby věřila, že hitlerovský režim v Německu se brzo zhroutí a bude možno pracovat s novým, demokratickým Německem, které nám za pomoc s emigrací bude vděčno. Jak patrně, vracejí se zde motivy protibolševické politiky ruské. Akcent sympatie a antipatie je změněn, věc zůstává stejná. Otázka jednání s Hitlerem je — mutatis mutandis — otázkou uznání sovětů de jure — a má také mnohem širší dosah než sárský a jako taková klade se dnes už také vládě Flandin-Lavalově. Ale zůstaňme jen při Sársku.

Edvard Beneš si na našem obcenstvu dobýval poměrně těžko uznání. Přes to, že už jako mladý muž měl za sebou větší dílo než mnohý letitý politik, přes to, že toto dílo den za dnem vzrůstalo, chodil kolem něho národ dlouho jako kolem nějaké podezřelé věci a nemohl a nemohl k němu nalézt pravý poměr. To, čeho mnohá veličina nesrovnatelně menšího formátu došla trochou mluvení na schůzích, totiž popularity, musil Beneš dobývat dlouholetou tvrdou prací. Dobývat vlastně není pravé slovo — Beneš prostě pracoval. Zdlouhavost jeho vnitropolitického úspěchu měla dvě hlavní příčiny: první byla v povaze jeho oboru, druhá v neokázalosti jeho jednání a jeho osoby. Československý lid byl před válkou vychováván v politickém provincialismu. Zahraniční politika byla doménou šlechty a Vídně, a lidovým poslancům — pokud to náhodou nebyli lidé druhu Masarykova — bylo zhora nemožno, domoci se tu nějakého skutečného vlivu. Omezovali se proto na starostlivé provinění. I těch bylo konečně dost. Tím se stalo, že po válce nebyl náš lid, zvyklý na takové táborové bouřliváky, dost připraven na politické osobnosti, jako byl Beneš. To nebyl ani orátor ani demagog, ani okresní poslanec, starající se o meliorace a běhající po intervencích, nýbrž první náš odborník v zahraniční politice. Dobrý český lid se houby staral o široký svět a jeho spleť záležitostí. Před válkou to za něj obstarávala Vídeň, po válce to klidně složil na Beneše. V jednom ohledu však je třeba vzdát čest jemu: citu tohoto lidu: třebaže mu nebylo jasno, oč v zahraničí jde, přece jen vytušil, že tento obor je u Beneše v dobrých rukou. Toto vědomí v naší veřejnosti vždycky žilo a ono také přemohlo všecku nenávisť, nízkost, zlobu a špinu, již byl tento státník od jistých politiků vyčastován víc než kterýkoli z Čechů. Řekl jsem státník. Trochu se tím slovem dnes plýtvá. Mělo by se však vyhrazovat jenom těm politikům, kteří přerostli rámeček pouhé oportunité, chvilkovosti a obratnosti a kteří při své práci vycházejí z propracované koncepce, z ideí, z programu. A to je právě Beneš. V tom je věrným zákeřem Masarykovým, že nepovažuje politiku za pouhé chytračení, nýbrž za vytrvalé provádění programu filosoficky založeného a vědecky propracovaného. Hlavní směrnice tohoto programu jsou Masarykovy, ale bohatá konkrétní náplň a zpracování nepřeborného množství situací, to už je vlastní, samostatné, veliké dílo Benešovo. Konstatujeme při této příležitosti znovu, že Masarykův a Benešův zahraniční program je v naší politice jediný hodný toho jména a že vše, co jeho protivníci dovedli mimo zlost proti němu postavit, byla jenom nereálná, krátkodechá fantastika. V tom hledejme také důvod, proč tento program nakonec dokonale zvítězil.

Ve středu minulého týdne se ministr Beneš vrátil z mimořádného zasedání rady Společnosti národů, provázen vrchovatou měrou vděčného uznání za to, co tam vykonal. Léta kolem padesátky konečně Benešovi přinesla to, co se tak zvolna dostavovalo — popularitu a náklonnost lidu. K odborné autoritě, již si dobyt už dávno, je to právě všecko, co dělá muže politickým vůdcem. To už je dnes skutečnost tak nepochybná, že před ní kapitulovali i nejzarytější Benešovi nepřátelé. Ulevují si už jen šeptem.

Zenevskou akci Malé dohody proti terorismu a revisionismu, podporovalo, jak známo, mimo Francii a balkánský svaz, také Sovětské Rusko. „Národní listy“ o tom při Benešově návratu

Je to útočiště německé demokracie. Představme si živě, co čeká ty lidi jestli území bude „glejchšaltováno“ s ostatním Německem. Katolíci i svobodomyšlní, socialističtí dělníci i židovští obchodníci a intelektuálové, pokud nebudou moci utéci, budou se musit podrobit a snad zažijí i tělesně pěst hakenkrajclerského teroru. To není jen ztracená posice světové demokracie, to je i nová urážka lidství, tím bolestnější, že ji vidíme přicházet a že se musíme cítit v jistém smyslu viníky, že jsme jí nezabránili. Ale perspektiva hrůzy, kterou ukazuje pokračování v zápasu Francouzů s Němci o Rýn a rozkládání německého národa bezohledným vytěžením nových podmínek, je něco ještě horšího. Chladní počtáři, kteří dnes řídí francouzskou politiku, a jejich angličtí přátelé, s nimiž si dnes zas už dokonale rozumějí, nejsou jistě hodni podezření, že by chtěli rozpoutat v Evropě vidiny Apokalypsy. Nový francouzský ministr války generál Maurin to přímo varovně řekl na adresu cizí i vlastní mládeže. Řekl také významnou maličkost, že přísně nařídil, aby žádný podřízený orgán vojenský nedopustil se v sárském pohraničí něčeho, co by mohlo způsobit požár. Tak se tedy kvituje na druhé straně gesto Hitlerovo,

napsaly, že „připomínka o úloze sovětů v Ženevě vzbuzuje jen trpký úsměv“. Právě v Ženevě prý se ukázalo, jaké je to neštěstí, že nemáme nacionálního, slovanského Ruska. Ale Malá dohoda prý se osvědčila. Dovolte, abychom se podívali této zvláštní logice. Malá dohoda dosáhla s pomocí svých přátel, mezi nimi Sovětského svazu, toho, o čem usilovala. Jestliže nám k tomu pomáhalo Rusko sovětské, nač potřebujeme onoho přeludu, jenž v oblacích stále ještě šálí dr. Kramáře? Teorie nacionálního a „slovanského“ Ruska, jeden z nejmohutnějších příkladů v dějinách politických omylů, by měla být nechána tentokrát už docela na pokoji. Kdybychom byli poslechli Kramáře a honili se za ní, nebylo by Malé dohody (protože to byla myšlenka původně Masarykova), nebyli bychom měli v rukou skoro nic a nemohli bychom proto odnést ze Ženevy to, co dnes odnášíme. Buďme proto rádi, že jsme se drželi Masaryka a Beneše. Z. S.

L'armée internationale-International army

Je to problém, který se narodil zároveň s myšlenkou Společnosti národů, ne-li o něco dříve. Je to otázka, do které se nikdo neodvážil v Ženevě píchnout trochu vážněji, aby neutrpl okamžitou porážku jako nevyčísitelný utopista. Mezinárodní armáda sice měla kdysi asistovat lidovému hlasování ve Vlnu, avšak Holandáné, kteří měli své vojsko již připraveno, neopustili Rotterdam. Mezinárodní veřejnost tehdy zastupovaná několika bázlivými státníky a diplomaty, se zhrozila myšlenky, že Společnost národů by měla disponovat svou vlastní vojenskou silou.

Dnes máme už jinou Společnost národů, než jsme měli roku 1932, kdy ženevská instituce, oslabena do nemožnosti, patronisovala předem ztracenou odzbrojovací konferenci. Dnešní Společnost národů je jako banka, jež před rokem byla před úpadkem a dostalo se jí náhle několika set milionů nového kapitálu. Úvěr Společnosti národů ohromně stoupl — a to nejen proto, že Rusko se rozhodlo zahrát si svou úlohu v mezinárodní politice přes Společnost národů. Důvěra ve Společnost národů vzrostla proto, že i státníci velmocí počínají se Společností národů reálně počítat.

Kdykoliv se kdokoliv v Ženevě zmínil o zakročení Společnosti národů v některém ožehavém případě, bylo to úzkostlivě odstraněno z debat v orgánech Společnosti národů, každá zmínka o svrchovanosti ženevské instituce a o mezinárodní armádě. Svrchovanost Společnosti národů znamenala ostražitým politickým generálům vytvoření nadstátu, který by jim mohl být v tom kterém plánu někdy na překážku. Svrchovanost Společnosti národů mohla nabýt jen tehdy, když by byla s to ji ubránit nějakou mocí, armádou, vojskem Společnosti národů. A poněvadž nebylo občanů Společnosti národů, nebylo ani možno rekrutovat vojáky — a o účasti vojska některého státu na udržení pořádku tam, kde Společnost národů měla zasáhnout podle paktu, nikdo nechtěl ani slyšet. Kdepak, aby na příklad anglická armáda se starala o plebiscit v Sársku, nebo aby italská armáda se stala do jisté míry osobní gardou předsedy sárské vládní komise. To snad by ještě bylo možné, aby italské vojsko šlo dělat pořádek do Jugoslaviie a popřípadě se v některých územích definitivně usadilo, nebo aby italská armáda byla vyslána k civilisování Habeše. Bylo však a priori vyloučeno, aby italská nebo anglická armáda sloužila míru pod dozorem Společnosti národů.

Byla to vážnost okamžiku, která přiměla členské státy Společnosti národů k tomu, že vykonávají rozkazy paktu Společnosti takřka bez odmluvy. Je jistě lépe pro evropský mír, jestliže několik set anglických vojáků s „union jackem“, vlajícím opatrně vpředu kolony, si posedí na různých strategických místech v Sársku. Ostatně je možno předem se dohodnout s Němci o vysoké politice, aby s ohledem na další slušný vývoj, pokud jde o nové zbrojení Třetí říše, Němci v okolí Sárska upustili od myšlenky hackenkrajclerského puče. Tak se také stalo, a bylo to po prvé v dějinách ženevské instituce, že se mohla pochlubit vlastní armádou, nabýt rázem titulu nadstátu a vlastní svrchovanosti. Němci tuto hořkou pilulku spolklí, zvláště, když jim Angličané zaručují možnost čestného návratu jak do evropské politiky, tak snad i do Společnosti národů, nehledíc k ujistění, že Sársko nepůjdou hlídat ani Čechoslováci, ani jiný stát, jehož obyvatelé nejsou právě germanofilové.

Pro problém Sárska jest to nejlepší východisko. Pro Společnost národů a pro některé evropské státy jest to precedens, jehož význam nelze zatím dostatečně ocenit. Utvoření mezinárodní armády, byť šlo spíše jen o jakýsi symbol za-

chování svobody a nestrannosti plebiscitu v Sársku, je korunou široké a již rok úspěšné činnosti některých starých ženevských praktiků, dodat Společnosti národů dechu, posílit její mravní i politické svaly a zajistit tak s rostoucím zbrojením na nejbezpečnějších místech třesoucí se mír. Doufáme — a s námi mnoho upřímných přátel reality v mezinárodní politice a opravdovosti ve Společnosti národů — že tento zárodek mezinárodní armády nezůstane jen symbolem. Jen zajištěním větší síly Společnosti národů lze odčinit neúspěchy mezinárodních konferencí, ať odzbrojovací, nebo hospodářské a světové.

Tenax (Ženeva).

Co zamýšlí národní sjednocení

Hodáčova čtvrtěční řeč v poslanecké sněmovně (13. prosince) přišla jako na zavalanou. Právě před týdnem jsme tu žádali, aby nám národní sjednocení něco povědělo o svých politických plánech a úmyslech. Poslanec Hodáč den nato bezděky splnil naše přání. Nepověděl ovšem všechno, co bychom si přáli vědět a co v demokratickém státě máme právo vědět. Některé podstatné věci zůstaly v temnu a neurčitosti. Právě na ty bychom se teď rádi zeptali.

Prvním přiznaným cílem národního sjednocení je znemožnit vládu stran, anebo, jak to vyjádřil Hodáč: „potlačit přebujení stranicko-politických hospodářských zájmů a nahradit je soustavou, kde bude jednotná, jasná, společná, jednotící vůle“. Jak k tomu chce národní sjednocení dojít? O tom poučuje jiná věta Hodáčova výkladu: „Oddělit řešení věcí hospodářských od stranické politiky, provozované v rámci vlád“... a „svěřit je odborovým organizacím, které se mezi sebou dovedly dohodnout vždy, dokud zde byla silná vládní moc.“ Poslední slova jsou podstatná, neboť ukazují, že ona vyhlášená hospodářská samospráva odborových organizací není míněna příliš doopravdy. Hodáč si představuje odborové organizace, na něž budou přeneseny jisté hospodářské úkoly, ale nad nimi vidí silnou autoritativní vládu politickou. Z toho je vidět, jak se to doopravdy má s jeho úmyslem odpolitizovat hospodářství. Domnělé autonomní odborové organizace by měly jenom tolik hospodářské autonomie, kolik by jim jí silná autoritativní vláda ponechala, nehledíc ani k tomu, že by nakonec vláda rozhodovala sama. Divné odpolitizování! Potvrzuje to ostatně starou pravdu, kterou jsme tu často opakovali při jiné příležitosti: že se za dnešního stavu společnosti hospodářství odpolitizovat nedá. Co a pro koho se má vyrábět, jak velkou část národního důchodu má kdo dostat, to jsou přece, rače dovolit, otázky obecné a tedy politické. Svěřte je odborovým organizacím a budou tam stejně tak politicky řešeny jako v dnešních stranách a vládách, protože prostě jinak řešeny býti nemohou. Hospodářství dnes není jen věc technická, odborná. Technika je připravena pro každého, kdo jí dovede spustit, v té nic nechybí. Kámen úrazu je však v politice, zejména mezinárodní. Napravte svět, umíte-li to, a bude pomoheno i hospodářství.

Ale ještě z jiné příčiny nemáme důvěry k Hodáčově korporativní reformě: nevíme totiž, jakým a kterým odborovým organizacím by hospodářství svěřila. Dovedeme si to ovšem snadno představit. Skoro bychom si troufali už napřed uhodnotit, jak by při tom pochodily odborové organizace socialistické a do jakých výšin by se povzneslo Národní sdružení. Co je to Národní sdružení? Odborová organizace pod vedením politické strany národně demokratické, zajisté nad jiné vzácný vzor nepolitičnosti a povznesenosti nad politické zájmy své strany-ochránkyně. (Bezpečné vědomosti o tom má poslanec Hudec.) Tady je ta „nepolitičnost“ dokonce vidět na skutečném příkladě.

Poslední bod národně sjednoceného programu, jak jej reprodukoval Hodáč, je zmenšení počtu stran. To je něco, co už tu bylo. Několik československých stran se pokoušelo o vytvoření bloku a dostávalo se jim při tom veřejného povzbuzování. Ale jak si při tom počínaly? Snažily se dojít k svému cíli dohodou a úmluvou. Jak si však počíná národní demokracie? Také se sice dohodla, ale právě se stranami nejméně významnými, kdežto proti všem ostatním velkým stranám se postavila do pozice nesmířitelného bojovníka, odhodlaného zápasit až do vyhlazení. Zdá se nám, že tady cosi nesouhlasí, že je tady, t. j. u nás, v přihlížející veřejnosti, jakási nejistota v prostředcích, jimiž národní sjednocení hodlá svých cílů dosáhnout. Jsme u toho, nač jsme se chtěli ptát.

Hodáč zakončil svou řeč vyznáním, že je mu demokracie drahá. Bereme s povděkem na vědomí, ale, bohužel, nám to nestačí. Také Hitler o sobě říká, že je demokrat, a dokonce

prý opravdovější než všichni parlamentníci světa. Musíte tedy povědět, co u vás slovo demokracie znamená. To všechno, co jsem nahoře vypočítal — korporační reformu, silnou vládu, odpolitování hospodářství, zmenšení počtu stran — můžete chtít a můžete pro to pracovat, ale jde o to, jak. Rádi bychom slyšeli nějaké vyjádření o vašich metodách. Za dnešních ústavních poměrů (poměrné zastoupení) a při dnešním stranickém rozložení (které se ani po volbách o mnoho nezmění), je možno vytvořit vládu jen dohodou několika stran, tedy koalici. I vy, ať relativně jakkoli zesílíte, na ni budete odkázáni, protože sami většiny nedobudete. Váš krok do vlády (budete-li ovšem mít možnost jej udělat) bude od samého počátku zatížen kompromisem, protože zajisté nespoleháte na to, že by národní sjednocení mohlo vládnout samo. Ať svěříte hospodářské věci, na nichž, jak se zdá, vám především záleží, odborovým organizacím nebo stranám nebo komukoliv jinému, kompromisům se nevyhnete. Toto je u nás demokracie. Tážeme se proto: Chcete zůstat věrni tomuto systému? Chcete tu to demokracii zachovat?

Zatím proti ní agitujete. Ale dejte pozor! Lidé, do nichž použijete svá hesla o znemožnění vlády stran a pod., jim nerozumějí tak nevině, jak se snažíte vykládat se sněmovní tribuny. Rozumějí jim tak, že smetete jakýmkoli prostředky všechny strany a nastolíte totalitní autoritu, přesně řečeno svou autoritu. Proto bychom uvítali, kdybyste v tomto ohledu byli jasnější. Klademe vám tyto otázky velmi vážné a velmi naléhavé, protože pro to máme důvody. Leccos — co se píše a vidí i o čem se mlčí a co se skrývá — budí v nás pochybnosti a nejistotu o vašich pravých úmyslech. Mnozí mezi vámi nebudí zrovna důvěru. Při studentských bouřích prý se užívalo boxerů. Nechceme za to činit odpovědným nikoho z vás, politických vůdčů, ale považujeme to za velmi vážný příznak mentality, jaká je rozšířena mezi vašimi řadovými stoupenci. Mezi užíváním boxeru a dýky nebo revolveru je jen hmotný, nikoli psychologický rozdíl. Ruka, která vede to či ono, je vždycky vedena tímtež smýšlením, totiž teroristickým, tím smýšlením, které bylo v mezinárodním měřítku souzeno a odsouzeno v Ženevě. Pochopíte za- jisté, že nám není lhostejno, zdali se nám to, proti čemu se na mezinárodním poli vši silou bráníme, usadí doma. Naše otázka zkrátka zní: Jste ochotni zachovat za všech okolností a do posledního písmene ústavu tohoto státu, na niž jste přísahali?

Z. S.

Akademičtým občanům!

Když stáli akademičtí občané před právnickou fakultou, seskupeni kolem státní vlajky, zamklí, v očekávání rozhodnutí o insigniích, zdálo se, že čekají na rozumné slovo, na řeč, která by je přesvědčila, která by je získala pro lepší program, než jsou demonstrace. Za časů otůi nynější mládeže se tento řečník objevoval, vyložil studentům věc. Byl to profesor tehdejší university Karlo-Ferdinandovy T. G. M. Neměl to leckdy lehké, nebylo to snadné postavit se proti tisícíhlavému zástupu mladých lidí, kteří přišli s určitým názorem, vyhraněným přesvědčením ať už vlastním, či cizím, a neuvažovali o tom, je-li správné či nikoliv. Domnívali se, že je správné a to jim stačilo. Řečník ze řad profesorských, který by byl převzal toto dědictví, se roku 1934 neobjevil.

Mezi universitní mládež patří jedině universitní profesori. Každý zásah do universitního života z venku působí jen znatek a rozruch, škodí pravému poslání university, odvádí akademickou mládež od studia. Překvapuje, když najednou jsou to universitní profesori, kteří za demokratické vlády místo do přednášek a pracoven vedou akademickou mládež na ulici.

Akademičtí občané mají nuceně prázdniny a mohla by uvažovat o svých činech, mohla by uvažovat i o profesorech, kteří ji vedli a pak se vzájemně na tribuně krásili zlatými řetězy. Akademičtí občané, uvažujte o tom, co se stalo v Ženevě, co musili sami Maďari odhlasovat, aby urovnali konflikt s Jugoslavií. Čím myslíte, že byli donuceni k tomuto pro ně tak trapnému kroku? Veřejným míněním celého světa. Nedonutili je k tomu kolegové diplomaté v ženevské radě Společnosti národů, donutilo je k tomu veřejné mínění občanů států, které diplomaté zastupují! Myslíte, že i my a speciálně vy, jako občané naší university s tak slavnou tradicí, můžete nechat tohoto veřejného mínění? To chce dnes mír a je proti každému sebe menšímu činu, který mír ohrožuje. Viděli jste, jak ztratilo důvěru světa Německo, jak ji ztratilo Maďarsko a jak ji ztrácí ještě jeden stát, nám dosti blízký. Chcete, abychom ji ztratili také? Chcete dát v sázku toto pozitivní aktivum na-

šeho politického života proto, abyste vyhověli lidem, kterým je a bude každá vláda špatná, dokud to nebude vláda jejich?

Jistě nikdo nechce omezovat právo university na svobodný projev, na svobodu učení a názorů.

Můžete, akademičtí občané, říci s čistým svědomím, že jste toto právo hájili, že jste se ho domáhali, že jste jej neporušili? Šli jste a vytloukli jste okna v budově spolku výtvarných umělců Manes. Snad namítnete, že nešlo o universitu, vy však jste nešli demolovat kavárnu, která v budově je, ani krámy, vy jste šli demonstrovat proti svobodě umělce, proti jeho právu na svobodný výtvarný projev. Universitas znamená dosud pospolitost. Domníváte se, že jste jednali v duchu universitním, když jste házeli kamení do oken uměleckého spolku proto, ponevadž se vám nelíbí, jak jeho členové tvoří? Za psance chtěli jste prohlásit umělce, kteří svému národu nic zlého neudělali, kteří jen hájí právo hledat si svou výtvarnou pravdu po svém.

Ponevadž jste akademičtí občané zdůrazňovali své nevšední národní citění, jistě jste velmi pečlivě studovali dějepis a neušlo vám, že žádná výtvarná kultura se nezrodila bez boje o nový výtvarný projev. Nikdo nebude tvrdit, že v tom Mánese byla tentokrát vystavena díla, o nichž je soud ustálen. Naopak, byla tam z největší části díla, která jsou problémem a která neznámají úspěšnou novou cestu, nýbrž povedou asi ke ztroskotání. Ale umělci, kteří je vystavovali, řekli něco po svém, a ostatní mají právo je kritizovat i odmítat, ale nemají právo stavět je před dveře národa. I konservativní umělec může být poctivý, kdežto zdánlivě veliký hledač nové pravdy může být šarlatánem. Tuto otázku je nutno vyjasnit kritickou, nikdy však kamením.

Spisovatelé se již ozvali, vyřeší si svou věc sami, klidně prohlásili, že se nedají z národa vyhodit, ani prohlásit za psance, jako se nedali v roce 1917 přemluvit, aby upustili od svého projevu. Tehdy byli četní politikové velmi pohoršeni, že se jim ti spisovatelé pletou do řemesla, a konečně to ti spisovatelé přece jen vyhráli na celé čáře.

Jak je neustále aktuální Havlíčkův článek z 5. srpna 1848 o smýšlení tehdejších vídeňských německých nacionalů! Dosadili-li se do článku místo tehdejšího Vídeňáka dnešní pražský národně sjednocený patriot, souhlasí to podivuhodně: „Věřím, že jenom pražští sjednocení patrioti jsou lidé, jen oni mají nade všemi jinými panovat, jen oni mají rozum a ostatní musí čekat, až jestli co z toho rozumu zbude a na ně se dostane, od nich pochází vše dobré na zemi.“ Toto kredo hájí usilovně národně sjednocený tisk a chce-li někoho důkladně kopnout, napíše o něm, že je marxista. Vy občané akademičtí to opakujete po něm a opět jste ochotni vysadit všechny ty, které počítáte názvem „marxista“, před dveře národní pospolitosti.

Občané akademičtí, kteří jste proti tomu marxismu demonstrovali, čtete opravdu Marxe, je vám slovo „marxista“ pojmem, nebo jen nadávkou? Světová literatura nemá skvělejší kritiky marxismu než je „Sociální otázka“ Tomáše G. Masaryka z roku 1898. Četli-li jste ji, musí vám být jasno, že s učením Marxe a Engelse nechce moderní člověk vystačit, že však jsou to tak světlé zjevy, že není možno si jich nevážit. Jsme národ malých lidí. Naši předkové, kteří byli dělníky, malými zemědělci, malými obchodníky, úředníky, měli jistě z celého světového hnutí, ke kterému položili základ Marx a Engels, jen prospěch. O to, že naši čeští předkové nemuseli tolik dřít, že nebyli tolik vykořisťováni, má ten dnes u nás tolik nenáviděný Marx velikou zásluhu. V jeho „Kapitálu“ najdete smutnou, bolestnou historii světového pauperismu polovice 19. století. Marxovy zprávy o postavení dělníka a vůbec každého malého člověka v letech padesátých minulého století čtou se dnes jako neuvěřitelný, smutný román. Report královské komise anglické z roku 1842 přináší dokonce obrázky o způsobu práce dětí a žen v anglických dolech, které nezadají v ničem středověkému mučení. Myslíte, že to bylo u nás lepší, třebaže žádná královská komise dosazena nebyla, aby nám zachovala takový trapný dokument. Náprava počíná teprve po vystoupení Marxe a po založení veliké světové organizace socialistické!

Lidé, kteří jsou u nás reakcionářským sjednoceným tiskem obviňováni z marxismu nebo bolševismu, jsou bolševiky zrovna tak málo jako kapitalisty. Kapitalista měl by mít opravdu kapitálu, a není nic směšnějšího, než malí lidé s nepatrným jměním, kteří se cítí kapitalisty, kapitalisticky smýšlejí a kapitalisticky jednají, třebaže jsou při tom jen hokynáři na periferii. Vše na světě je relativní, generální ředitel velkého průmyslu může být socialista a jednati sociálně zrovna tak, jako malý hokynář může být kapitalista a jednati kapitalisticky. Ti nejmenší kapitalisté z národního sjednocení jsou nejhorší, zakrývají neustálým vykřikováním slov: Národ, ná-

rodu, všenárodní, své osklivé smýšlení, svou nelásku a nenávisť k lidstvu. To se naučí velmi snadno od těch velikých.

—plý—

Cesta mladých k demokracii

Jestliže jsme v jednom z posledních čísel „Přítomnosti“ ukázali nebezpečí, které hrozí mladé inteligenci z jejího sklonu ke krajním směrům, nechtěli jsme tím dělat kříž nad celým českým studentstvem ani pronášet pohřební řeč nad demokratičností mladých. Zkonstatovat fakta a říci si otevřeně, jaká je pravda, to není ani defaultismus, ani škarohlídství. Je nepopíratelným faktem, že dvě třetiny všeho studentstva projevíly na svých valných schůzích hlasovacími lístky svůj souhlas s pražskými demonstracemi, s vytloukáním oken, že se dvě třetiny studentstva ztotožňují s názory Jiřího Stříbrného, Hodáče a profesora Domina, a že stojí za svým Ústředním svazem, který ostře odsuzuje projev šedesáti pěti českých spisovatelů a prohlašuje jej za klamání veřejnosti. Je dnes nespornou skutečností, že dvě třetiny mladé inteligence postavily se na stranu reakce do onoho tábora, v němž se už po mnoho roků soustřeďuje všechna pošestilá nespokojenost a ukřivděnecství. Uvedli jsme několik příčin: za nejzávažnější z nich — je jich jistě velmi mnoho — považujeme nedostatečné vzdělání, národně demokratickou propagaci na středních školách, obrovskou a dobře řízenou agitaci na universitě, a nezáměr levice. Doufáme, že fašistický pokřik studentských průvodů vyburcuje už konečně také naše demokratické strany a přinutí je, aby si alespoň trochu všimaly mládeže a jejích cest. Dnes ještě prohlašuje profesor Domin, že „píseň vítězného nacionalismu je nevyšlovně sladká“. Rádi věříme, že se mu tato píseň tolik líbí, obzvláště zní-li mu v uších její refrén „Domin do vlády!“ My, kterým se vyčítá nedostatek vlastenectví, si rovněž přejeme, aby píseň českého nacionalismu zněla vždy vítězně. Jenže si tuto píseň představujeme trochu jinak, než jak ji vidí pánové Hodáč a Stříbrný, a chceme, alespoň pokud ji zpívají studenti, aby zněla méně falešně.

Řekněme si to upřímně: není to smutné, že naši akademičtí učitelé, kterých si my, jejich žáci, vážíme, jako svých duchovních vůdců, dovolili, aby jeden z nich po dobu jednoho roku ve službě hnutí, které sjednocuje v našem národě kverulantství a politické desperatství, zneužíval autority, kterou mu dávala jeho akademická hodnost? Jak to, že se mezi všemi universitními profesory — a z nich je opět velká většina demokratů — nenašel jediný, který by se tomu postavil na odpor? Neporoušujeme tím úctu vůči svým akademickým učitelům, prosíme-li je, aby nám jasně řekli, na čí straně stojí, protože neučiní-li toho, budeme nakonec i my zmateni pokřikováním těch, kdo se na universitě roztahují. My, kteří vidíme v universitě kulturní středisko a nikoliv pole, hodící se k získávání volebních hlasů, potřebujeme dnes, aby nám naši učitelé řekli: „Nebojte se toho hluku, to je jen pár křiklounů, kteří sem ani nepatří. Chceme a budeme na své universitě proti nim demokracii hájit“. Potřebujeme takovou jasnou řeč, protože dnes je naše důvěra v universitu otřesena. Chceme ji slyšet na valných schůzích svých fakultních spolků, kam se zatím dostávají jen pánové z druhého tábora, aby, tak jak jsme to viděli u profesora Mentla na valné hromadě pražských mediků, odvraceli svou profesorskou autoritu, hrozcí vítězství levice. Uvidíte, jak potom dopadnou volby, uvidíte, co zбудe z celého slavného národního sjednocení. Několik rozumných slov smete a rozežene všechnu tu rámusíci demagogii, několik věcných a opravdových vět, a naše vysoké školy budou očištěny. Není to tak mnoho, co od Vás, domini professores, žádáme: chráníte-li svoji universitu proti rozvratu zvenčí, chráňte ji také proti rozvratu zevnitř!

Celé československé studentstvo je prostřednictvím jednotlivých fakultních nebo krajinských spolků sdruženo v Ústředním svazu čs. studentstva, který je zastupuje, abych tak řekl, veřejně a oficiálně. Vystupování tohoto Svazu je takové, že by nám skutečně nezbylo než mávnout nad studenty rukou — kdybychom totiž nevěděli, že Ústřední svaz mluví jen za jednu část studující inteligence a se studentstvem, z kterého vyšel, ztratil už dávno kontakt. Podíváte-li se na několik resolucí a prohlášení, která Ů. S. Č. S. v poslední době slavnostně vyhlásil, nebude vám ztěžko uhadnout, komu asi slouží. Jsou to resoluce, jejichž koncepty bychom našli v sekretariátech národní demokracie a Ligy a prohlášení, stylisovaná v redakcích „Národních listů“ a „Poledního listu“. Ústřední svaz československého studentstva není ničím než filiálkou sekretariátů národní demokracie a Ligy, a funkcionáři ve Svazu, kteří mají zastupovat zájmy studentstva, jsou jakýmsi aspi-

ranty na místa v některé ze shora uvedených organizací. Ale není mnoho volných míst v sekretariátech Národního sjednocení, a každý, kdo na ně aspiruje, musí si těchto míst jak náleží zasloužit. A tak se snaží funkcionáři Svazu čini a vydávají svoje resoluce tak, jak jim je mateřské strany nadiktují. Jsou opravdu snaživí a čilí, až příliš čilí, takže při některém náhlém a nenadálém pohybu občas uvidíme, jak se za svazovou loutkou kvapně stahuje někam do stínu ruka, která jí postrkuje. Taková chyba v režii se pak rychle zamluví, řekne se, že redaktor „Poledního listu“ byl v Karolinu jen jako tlumočník. V jednotlivých fakultních spolcích kopírují chlapečci v malém svoje velké kolegy ze Svazu a hospodáři si bez kontroly a bez dozoru tak, jak se jim zlíbí. Ztrácejí se matriky, defraudace spolkových peněz patří k nejběžnějším věcem. Z usvědčeného vinníka se obyčejně v poslední chvíli vyklube zakuklený socialista, který se hanebnou lstí vloudil mezi národní studenty, ale nicméně, aby se neřeklo, se na něj jeho kolegové z výboru složí a velkomyslně nahradí škodu.

Více než jedné třetině studentstva nezbyvá, než aby mlčky a se zaťatými pěsti četli v novinách demagogická poselství, která vyhláší veřejnosti Ústřední svaz jménem všeho studentstva, to znamená také jménem jejich. Ale tady už můžeme zjednat nápravu a nemusíme věčně přihlížet tomu, jak nám několik lidí, kteří si osobují mluvit našim jménem, dělá po republice ostudu. Jde jen o to, dovedeme-li přesvědčit svoje agrární a lidovecké kolegy o nedemokratičnosti dnešních volebních rádu a o potřebě poměrného zastoupení a dovedeme-li na základě tohoto poměrného zastoupení vytvořit jakousi studentskou koalici, souručenství studentů, kteří se hlásí k demokracii a kteří dovedou demokracii hájit proti fašistům i komunistům. Musíme svoje spolužáky stále znovu a znovu přesvědčovat. Známe několik studentů techniků, kteří už odvrátili od fašismu mnoho desítek svých spolužáků jedině tím, že jim předložili pár výstřížků z „Národních listů“ a přinutili je, aby si těch několik politických článků, které byly psány v různých dobách, pozorně přečetli. Musíme pořádat přednášky, schůze, debaty, musíme učit lidi myslet. Je to těžká práce, ale výsledek stojí za to, abychom se do ní pustili.

Dnes je studující inteligence rozdělena na dva tábory, pravici a levic, a oba tyto tábory se od sebe nebezpečně vzdalují. Čím jsou však rozpory mezi námi větší, tím větší potřebu dohody cítíme, tím více toužíme po tom, abychom se domluvili. Dnes už vidíme, že obě cesty, ta doleva i ta doprava, vedou-li nás po nich komunisté a fašisté, zavedly by nás příliš daleko. Pokusíme-li se však zapomenout na to, co nás dělí a dáme-li se do hledání styčného bodu, bude to nakonec zas jen to naše demokratické přesvědčení, které nám dá základnu k dohodě, a věřím, že se na této základně sejde velká většina mladé inteligence. Jedině demokratický blok, jakási jednotná fronta demokratického studentstva, v níž se sejdou studenti občanských i socialistických stran, pokud se svým programem i jednáním hlásí k demokracii, uchrání nás rozvratu.

Jan Stránský.

národní hospodář

Josef Macek:

Debata o operacích na volném trhu

Pan Eduard Vyškovský v posledním čísle Přítomnosti podmítá návrh, aby naše cedulová banka prováděla operace na volném trhu. Hájí nynější politiku naší finanční správy a Národní banky, soudí, že ona stačí k zlevnění úvěru, kdežto operace na volném trhu považuje za inflaci. Jsem názoru právě opačného, a byl bych rád, kdyby čtenáři „Přítomnosti“ uvážili také moje argumenty.

Podstata operací na volném trhu.

Operace na volném trhu záleží v tom, že cedulová banka nakupuje na burse prvotřídní díle dluhopisy (na př. státní půjčky, komunální dluhopisy, zástavní listy hypotečních bank) tak jako jiný kupec, t. j. hledá prodáváče a nabízí cenu takovou, za jakou žádané množství „zboží“ dostane.

Rozdíl mezi kupováním se strany cedulové banky a jiných bank je ten, že cedulová banka kupuje peníze, jež si natiskne, kdežto jiné banky kupují jen peníze, které si vydělaly nebo vypůjčily od jiných lidí, kteří si je vydělali. (Pro zjednodušení věci nebudu zde rozbírat t. zv. ryzí úvěry, které banky tvoří do jistého násobku vkladů, jim svěřených.) Cedulová banka tedy operacemi na volném trhu vhání do oběhu „nové“ hotové peníze, na jejichž výrobu a uvádění v oběh má výlučnou výsadu. (Je lhostejno vydává-li při tom cedulová banka prodávacům cenných papírů bankovky, anebo připisuje-li jim příslušné částky na žirových účtech.)

Při operacích na volném trhu však cedulová banka nedělá něco zásadně nového — co by nedělala na př. při eskontu směnek, kterýžto obchod se u nás považuje za bezúhonný a neinflační. Při eskontu směnek přece kupuje cedulová banka také pohledávky za solventními subjekty, a to peníze, jež si sama natiskne, a při eskontu do oběhu uvede. — Při lombardu cenných papírů cedulová banka půjčuje na papíry, odevzdávané jí do zástavy, také „nové“ peníze, jež natiskne a do oběhu uvede.

Při eskontu směnek a lombardu, jak se u nás praktikuje, vhání cedulová banka do oběhu čerstvé peníze na krátkou dobu, jež je určena smlouvou (nejvýš na tři měsíce). Po uplynutí této lhůty má cedulová banka přísný právní nárok na zaplacení směnek nebo lombardních pohledávek, a tedy na návrat oněch bankovek, jež při těchto obchodech vydala, i s úroky. Při operacích na volném trhu kupuje cedulová banka pohledávky s delší dobou splatnosti. Jest věci její úvahy, kupuje-li na př. pokladniční poukázky šestiměsíční, roční nebo třeba pětileté, anebo kupuje-li renty umořitelné nebo věčné! Cedulová banka může mít zvláštní důvody pro nákup těch neb oněch papírů, ale hlavní věcí je, že ona si tyto papíry nekupuje za účelem „uložení peněz“, nýbrž za účelem nasycení (saturování) peněžního trhu hotovými penězi. Když totiž cedulová banka vidí, že hospodářský život vážne pro nouzi o hotové, a že úvěr se nepřiměřeně zdražuje, přispěje hospodářskému životu nejen snížením své diskontní sazby, ale také nákupem dílčích dluhopisů na volném trhu a rozmnožením hotových peněz v oběhu. — Jakmile cedulová banka zpozoruje, že na trhu je příliš mnoho „volných“ peněz, že úrok příliš klesl, a že nízká „cena peněz“ (t. j. úrok) láká spekulaci do příliš odvážných podniků, tu zvýší svoji diskontní sazbu a začne prodávat dílčí dluhopisy a takto „odsaje“ s trhu nadbytečné peníze do svých tresorů. Majitelům bankovek dá tímto způsobem cenné papíry, vynášející úrok, za daných poměrů dosti lákavý, aby si ty papíry koupili.

Iniciativa cedulové banky.

Podstatným znakem „politiky volného trhu“ je iniciativa na straně cedulové banky. Ona nečeká, až k ní někdo přijde prodávat nebo kupovat dílčí dluhopisy, nýbrž ona sama přichází na trh a v době nouze o hotové peníze kupuje cenné papíry, v době přebytku peněz zase je prodává. Při této politice má být cedulové bance směrodatný zřetel k potřebě hospodářského života jejího státu.

U nás se myslí, že hlavním účelem cedulové banky je udržování stálého poměru u peněžní jednotky ke zlatu. I kdybychom se postavili na stanovisko ctitelů t. zv. zlaté měny (jež v našem státě dosud převládá), musili bychom uznat, že tento úkol cedulové banky může být pouze sekundární.

„Ochrana měny.“

Snad nás poslední čtyři leta peněžní politiky světové i naší poučila, že jsou jisté hranice, uvnitř nichž lze udržovat stálý poměr měnové jednotky ke zlatu. Tyto hranice jsou dány přízpusobivostí hospodářského života k pohybům ceny zlata. Když ty hranice jsou překročeny, pak životní zájem státu žádá, aby byl dosavadní poměr měnové jednotky ke zlatu změněn, neboť národ by si rozmyslil umřít na zlatou měnu. Anglie a jiné země v takové situaci opu-

stily měnu zlatou, t. j. zrušily vůbec zákonné ustanovení o poměru jejich měnových jednotek ke zlatu, a ponechaly poměr tento volnému trhu, na němž však také Anglická banka vystupuje jako aktivní činitel. Čína opustila měnu stříbrnou, když Rooseveltovy nákupy stříbra začaly stříbro zdražovat. My jsme letos opustili aspoň dosavadní zákonný poměr koruny ke zlatu a zavedli jiný zákonný poměr, o němž se naše vláda domnívá, že jej udrží bez poškození našeho hospodářského vývoje. Já jsem byl pro opuštění zlaté měny po vzoru anglickém, a pro uvolnění zahraničního obchodu za ponechání rozumných cel a evidence pohybu zboží a peněz.

V zemích s měnou kovovou je uloženo cedulové bance udržovat stálý zákonný poměr peněžní jednotky (u nás tedy Kč) k měnovému kovu (u nás ke zlatu). Tuto povinnost — budiž to opakováno — má cedulová banka v rozumně spravovaném státě jen do určité meze, „odtud až potud“. Kdyby plnění této povinnosti státu mělo přinést pohromu, rozumná vláda sprostí cedulovou banku této povinnosti. Dějiny na to podávají příkladů dosti. — Ale pokud tato povinnost bance uložena je, musí ona na ni dbát při všech svých obchodech, ať je to eskont směnek, nebo lombard, anebo — operace na volném trhu. A tu vzniká otázka:

Nezpůsobí operace na volném trhu inflaci?

Tuto obavu mají u nás někteří lidé — také p. Vyškovský. Myslím, že tato obava je lichá. Inlace záleží v tom, že se peníze vhánějí do oběhu za pořád menší (nebo i za žádnou) hospodářskou zásluhu. A tak — prstonárodně řečeno — přibývá na trhu peněz více než toho, co se jimi kupuje. To jsme prožili za války, někde i po válce. — Každé rozmnožování peněz však nelze nazývat inflací. To přece uznávají také odpůrci operací na volném trhu, neboť oni nemají ničeho proti tomu, aby se rozmnožovaly peníze v oběhu eskontem krátkodobých směnek a krátkodobým lombardem. Háček je v tom, že náš hospodářský život potřebuje víc peněz bez té přísné podmínky, že se nejděle do tří měsíců musí vrátit k cedulové bance.

A zde jsme u theoretického rozporu, který, jak se zdá, je mezi stoupenci operací na volném trhu a jejich odpůrci: stoupenci operací mají za to, že jest úkolem cedulové banky posloužit národnímu hospodářství penězi tak, jak ono toho potřebuje. Odpůrci operací tvrdí, že nikoli, že úkolem cedulové banky je zásobovat národní hospodářství penězi krátkodobými (u nichž doba oběhu je smlouvou určena maximálně na tři měsíce), a že t. zv. dlouhodobé peníze musí poskytovat národnímu hospodářství kdosi jiný — spořitelny, hypoteční banky, ústavy vydávající dílčí dluhopisy, pojišťovny, zčásti také záložny.

Každá hospodářská theorie je odporovaná z určitých jevů a slouží k vyvolání, zamezení nebo změně určitých jevů. Důkaz, zda theorie je správná, podává vždy její praktické upotřebení za přesně zjištěných okolností.

Odpůrci operací na volném trhu nejdřív říkali, že je to inflace. Později — na mou námitku, že se v Anglii ani v Americe neobjevily v důsledku těchto operací nějaké inflační jevy — počali tvrdit, že sice v Anglii a v Americe operace na volném trhu nezpůsobily inflaci, ale u nás by ji způsobily — protože naše peněžní a úvěrové zřízení je zcela jiné. Nu tak jsme se začali ohlížet ještě po jiných praktických příkladech, a ty jsme našli v zemích skandinávských. A protože straně sociálnědemokratické (na usnesení jejíhož poslaneckého klubu p. Vyškovský naráží ve svém článku) velmi záleží na tom, aby se u nás hospodářský život vzkřísil, byl poslán národohospodářský redaktor Práva Lidu p. Th. Pistorius do těchto zemí studovat na místě metody, jimiž s velikým úspěchem skandinávské vlády potírají krizi; mezi těmito metodami jsou také operace na volném trhu. Th. Pistorius o výsledku svých studií uveřejní v nejbližších dnech knížku. Zatím toho publikoval dosti v Právu Lidu, a je z toho patrné,

že ačkoli Dánsko a Švédsko provádí vydatně operace na volném trhu, není tam vidět žádné inflační drahoty a neklidu za znehodnocování peněz, nýbrž naopak: nadbytek levných peněz utvrdil tam důvěru a chuť k podnikání, živnou ovšem také jinými prostředky (veřejnými pracemi řádně placenými, řádným placením dělnictva a veřejných zaměstnanců, péčí o živý zahraniční obchod atd.). Možná, že přijdou odpůrci operací na volném trhu i po informacích Pistoriusových s námitkou, že také v Dánsku a Švédsku jsou jiné poměry. Takhle se totiž může argumentovat, pokud stačí zeměkoule. A tak se musíme zas uchýlit k vlastnímu rozumu, zda by mohly operace na volném trhu vyvolat inflaci při rozumné ostatní politice státu. Soudím, že nikoli, a to z tohoto důvodu: Když při operacích na volném trhu cedulová banka kupuje dílčí dluhopisy, nedává jejich majitelům nic zadarmo. Oni si musili přece ty papíry kdysi koupit (nebo upsat) za nějaké svoje hospodářské zásluhy nebo posice (majetek). Oni svými dluhopisy mohou ostatně také kupovat větší věci — na př. domy, auta, pakliže najdou člověka, který může cenu domu nebo auta přijmout v tomhle tvaru úspor a ponechat si ji v tomto tvaru. — Když se operacemi na volném trhu majitel, řekněme, půjčky práce v částce 10.000 Kč, stane majitelem bankovek v téže částce, nebude rozmnožena kupní síla v národě nějakým nekalým způsobem, nýbrž kupní síla toho bývalého majitele půjčky práce se vyjádří v pohodlnější formě, jakou jest zákonné platidlo — totiž bankovky za 10.000 Kč. — Kdo za svoje cenné papíry (krásný úrok nesoucí) dostane bezúročně bankovky, nezbohatne bez zásluhy, a dá si pozor, aby tyto bankovky nerozházal tím, že by jimi přeplácel zboží (výbavy!) anebo domy, nebo „pěkné parcely“.

U k á z k a l e v n ý c h p e n ě z .

Že zasycení trhu hotovými penězi nevede k žádné inflační drahotě, toho důkazem jsou všechny země, které se rozhodly pro politiku levných peněz, vydávaných však za přiměřenou hospodářskou zásluhu. 21. listopadu v úvodníku Prager Presse referoval Robert Saudek, že Anglie docílila takové láce úvěru, že za krátkodobý úvěr směnečný platí tam ministr financí čtvrtinu procenta ročně! A 22. listopadu uvedl p. Th. Pistorius v Právu lidu, že švédský ministr financí na konci letošního října potřeboval si vypůjčit 15 milionů švédských korun (našich asi 90 mil.). Aby je dostal co nejlevněji, vypsals na ně soutěž — kdo je půjčí nejlevněji, od toho že si je laskavě vypůjčí. Dostal je s několika stran za méně než 1% ročně (průměrně asi za 0.8%). A při této veliké láci peněz není ani v Anglii ani ve Švédsku cítit nějakou inflační drahotu, ale ovšem také žádného deflačního tlaku na ceny zboží i práce.

Kdo by se tedy upřímně bál, že nadbytek „levných peněz“ musí tlačit ceny zboží, nemovitostí atd. nahoru, ten by se mohl uklidnit při pohledu na tyto skutečnosti. Výklad jejich je prostý: nikdo se nezboví lehkomyslně peněz poctivou prací nabytých, ani když té práce a těch peněz je dosti — díky rozumné organizaci lidské součinnosti při výrobě i směně.

P o h l e d n a s k u t e č n o s t .

Když chci někoho uklidnit pohledem na skutečnost, musím předpokládat, že je schopen a ochoten se dívat a věřit svým očím. Je to na podiv, jak se táž hospodářská skutečnost jeví různým lidem. Na př. p. Vyškovský píše, že se u nás vrací thesaurované peníze z „punčoch“ do peněžních ústavů, a že kapitál, který se dosud vyhýbal jakékoliv účasti na hospodářské činnosti, vrací se do hospodářského života. — Když se podíváte do Zpráv Národní banky (za listopad), nevidíte této tendence v pohybu úsporných vkladů, na něž patrně myslí p. Vyškovský, když píše o thesauraci. Neboť mezi zářím a říjnem nastal jen zcela malý vzestup vkladů u spořitelny (z 20.259 milionů na 20.276 mil.) a u okresních hosp. záložen (ze 4.165 na 4.170 mil.). U záložen občanských, tam sice údaj chybí, ale od června je tam tendence sestupná. Naproti tomu vidíme pokles

úsporných vkladů u zem. peněžních ústavů z 1.786 mil. na 1.775 mil., čili právě o polovinu toho úhrnného přírůstku vkladů u ústavů oněch dvou kategorií. — Pokud k nějakému přírůstku vkladů dochází (lokálně se to vyskytuje), je to spíše následek poněkud lepší tržby za obilí tam, kde sucho příliš neuškodilo. Jinde pořád vkladů ubývá, a celkový obraz je stále neutěšený.

Nebo jiná skutečnost. Pan Vyškovský píše, že bursovní lombard „se ukázal opravdu instrumentem velmi účinným, účinnějším, než se chce připustit“. Kdo sleduje denní zprávy z pražské bursy, musí přece uznat, že tento bursovní lombard se dosud ukázal opravdu instrumentem zcela neúčinným a bezvýznamným. — Není vyloučeno, že se ho bude užívat víc, až budou cenné papíry na vyšších kursech a to s jistou nadějí na trvalost těch kursů, resp. až se hospodářský život rozproudí a peníze se budou rychleji obracet; ale za nynějších poměrů — jež měl tento lombard pomáhat léčit — úplně selhal. Proč to zapírá p. Vyškovský?

O Reeskontním ústavě a jeho taktice při zvedání kursu státních papírů jsem psal nedávno v Právu lidu. Reeskontní ústav neprovádí operací na volném trhu, neboť kupuje státní papíry předně těmi penězi, které mu stát půjčil, sám si je vypůjčívá na pokladniční poukázky okrouhle za 6%, a pak těmi penězi, jež Reeskontnímu ústavu musí odváděti spořitelny, záložny, banky a pojišťovny. Reeskontní ústav neuvádí tedy v oběh „nové“ peníze, nýbrž pouze jinak používá „starých“ peněz, jež stát mu do dispozice převedl. Zvedání kursu státních papírů určitou bursovní taktikou je možné. Ale aby se na té výši ty papíry udržely (až z nich vyskáče ta spekulace, která se dnes na té hausse přizívuje), k tomu je potřeba docílit na úvěrovém trhu trvalého nadbytku peněz. Kurs dílčích dluhopisů na trvalo je totiž následekem, nikoli příčinou nadbytku „dlouhodobých peněz“.

Z á v ě r .

Na konec musím odpovědět na první odstavec článku p. Vyškovského. Píše, že konflikty o operace na volném trhu nabývají povahy politické, neboť prý se neuplatňují argumenty vědecké nýbrž usnesení výkonných výborů. P. Vyškovský asi naráží na jednomyslné usnesení poslaneckého klubu českosl. sociálních demokratů pro operace na volném trhu. Ano, tato otázka nabyla a musila nabýt povahy politické, jinak by se operace na volném trhu u nás neprováděly. Neboť aby se prováděly, musí se změnit předně zákon o naší cedulové bance a její stanovy a pak se musí vedení této banky přizpůsobit této politice. To jsou přece veskrze veliké otázky politické.

Nevim, zda p. Vyškovský očekával, že stoupenci operací na volném trhu se omezí jen na t. zv. akademické debaty, zatím co národ a stát se svíjí v nejkřutší, nesmyslné krizi — v bídě uprostřed nadbytku. Kdokoli cítí svoji solidopovědnost za další trvání této nesmyslné, tragické krise — zaviněné nikoli přírodou nebo nedostatkem technické dovednosti, nýbrž chybami v organizaci lidské spolupráce — ten musí přemýšlet o prostředcích, jak z ní ven. Jeden z význačných prostředků k osvěžení hospodářského života jsou operace na volném trhu. Kdo je tohoto přesvědčení, musí usilovat o to, aby političtí činitelé u nás rozhoduující, to uznali a zařídili vše potřebné k rychlé pomoci. V demokracii se sice napřed debatuje, přesvědčuje, ale pak — h l a s u j e , a odhlasované se p r o v á d í . Demokracie není pouhá nekonečná diskuse. A ti, kdo umějí jen debatovat, nejsou obránci demokracie, nýbrž hrobaři demokracie.

Nedávno (24. XI. 34) uveřejnil J. M. Keynes (mimo chodem řečeno, význačný propagátor operací na volném trhu nejen v Anglii) v New Statesmanu dopis, jehož začátek doporučuji čtenářům Prítomnosti k úvaze: „Pane (redaktore), Dora Russellová se táže, „proč nemůžeme přijmout novou hospodářskou politiku, navrženou p. Keynesem už zítřka, když nikdo nevykonává moc, aby tomu zabránil?“ Protože se mi dosud nepodařilo přesvědčit ani znalce ani obyčejného člověka, že mám pravdu. Jestliže se

mýlím, pak se to ukáže štěstím. Jestliže však mám pravdu, pak je to — jsem si jist — jen otázkou času, abych přesvědčil oba; a až oba budou přesvědčeni, pak bude hospodářská politika — s obvyklým časovým opožděním — následovat...“

literatura a umění

Václav Černý:

Románová trilogie Karla Čapka

II.

Alle nechybí snad přece něco Čapkově trilogii, aby v ní život a duše byly úplně vykoupeny a umění dosáhlo nejvyššího posvěcení? Cítíme, že cílem, který si básník (ostatně, nikterak ne dnes po prvé) klade, je vysvobodit život a duši z jejich svárů a roztržštěností, sepnout je vyšším svazkem jednotícím a dát jejich zharmonisované a znovu usmířené mnohosti bezmála náboženskou konsekraci. A tím mu nepodstrkujeme žádné tendence, chraň nás jich bůh v umění! Zde neběží o tendenci, ale o umění. Umění však není a nemůže být pouhou reprodukcí zjevů, a třebaš i sebe věrnější, není odrazem života, není opakováním věcí, jichž jsem svědkem nebo původcem, je svítáním nad nimi, úsilím o objevení zákonů, které jim vévodí, je vysvětlením, interpretací dobývající z plurality věcí jejich skrytou jednotu. Čapek to ví jako my, a lépe než my. O toto vykoupení života a duše, o jejich vysvobození z rozpadu, desagregace a rozptýlení jevového, o jejich fundování na pevné, nepochybné půdě hlubší pravdivosti psychologické, mravní i umělecké, se i pokouší. Pak je oprávněna otázka (a není snad jen pouhou chicanou se strany nevhodně do metafysiky zabíhající kritiky, „se nescientis imprope philosophari animi“, jak by řekl Spinoza), podařilo-li se mu to. Nuže, myslím, že Čapek přece jen nedošel až do konce svého uměleckého úmyslu.

Přeložme si Čapkovu myšlenku do řeči pojmové: člověk je bytostí nespočetných možností; není myšlenky, kterou by nemohl pojmut, jeho schopnost asimilace, transformace a vývoje je opravdu neomezená; není jediné formy života, jejíž zárodek by v sobě nemohl objevit, ba i rozvinout a pěstovat. Říci toto, znamená jen říci, že je člověk svoboděn. Filosoficky vzato, optimism závěrů „Obyčejného života“ není než znovuodkrytím principu tvůrčí lidské svobody a radostným spočinutím ve vědomí této svobody. Tak je to, třebaš se — tuším — slovo s v o b o d a a otázka její existence v celé trilogii vůbec výslovně nevyskytá, a zde leží i kus mravní a umělecké hodnoty díla: v implicitní afirmaci lidské svobody a duchovnosti. Ale stejně je i pravda, že lidské vědomí a život jsou pole příliš úzká, aby v nich bylo dosti místa pro úplné rozvíjení a svorné soužití všech ideí a možností vývoje, kterých je člověk schopen: vezměte si „obyčejného člověka“ — básníka — hrdinu — žebráčka božího! Nakonec se stane pro jiné, ba i sám pro sebe, jen tím „obyčejným člověkem“, a dost. Stačí to k živobytí a pak možná, že paní Dráze by bylo i docela proti srsti, aby pan přednosta psal titanské verše; srážely by se mu třeba vlaky. I společnost tedy mimo jiné si umí vynutit ochuzení lidské duše. A tato tudíž nikdy neuskutečňuje svou plnost a nekonečnost. A přece jen, přemýšlejte: je-li lidský osud charakteriso-

ván nepoměrem mezi konečnou omezeností svou a nekonečnou svobodou, jejíž princip v sobě člověk nosí, nesvědčí-li pak tento nepoměr o tom, že duch člověka, obyčejného člověka, obsahuje více než dějiny jednoho lidského individua? Především: ve své svobodě máme možnost stát se dočasně kýmkoliv ze svých lidských druhů, nebo s ním splynout i navždy, jinak řečeno, z principu naší svobody vyplývá, princip lidského bratrství, hluboké jednoty všeho lidství. Staré heslo revoluční demokracie z dob, kdy ještě za mnoho a o mnoho stála — Liberté, Fraternité, Egalité — není sdružením tří šlechetných slov ze tří různých koutů sebraných; tyto tři zásady jsou spolu co nejužší spjaty, druhá plyne z první, třetí z druhé. Svoboda, toť bratrství: to také Čapek svou konkrétní řečí románového příběhu pro mne říká.

Až potud Čapek. Však ještě za druhé: rozlišují-li se ve svém vývoji sociální individuální životy až do vzájemné nesouvislosti a protizvuků, to, na čem lidé pracují svou částkou hlubší, obecně lidskou a svobodnou, je nutně přetrvává a jest dílem jasně a určitě orientovaným nad váháním, blouděním a desorientací lidských jedinců. Mluvíme o díle svobody po výtce, jen svobodou možným a svobodou trvajícím, o tvoření pravdy, krásy a dobra. Roztržštěnost a nesouvislost životů nesmí nám zastírat v hloubi tuto aktivitu ducha, orientovaného k tvoření absolutna. Nezáleží na tom, v kolika jedincích se tato aktivita projeví: má v sobě samé svůj základ, sama si vytýká účel i směr, je mimo náhodu, je vlastní podstatou ducha; a svoboda, již člověk nepřestává být účasten, ho vždy znovu vede zpět a puď na dráhy díla tvůrčího. Proč nedošel Čapek až sem v logickém rozprávání své myšlenky? Báš se vzdálit se příliš empirie životní, nedovedl se vymanit z područí své drahé Konkrétnosti? O tom hned. Tvoření hodnot absolutních je nejvyšším osudem člověka, je pravým vykoupením, neboť pozvedá člověka na úroveň Principu. Zákon pak, jenž vede člověka na cestu tvoření, není než zákonem chtějícím, aby člověk hledal ve věcech, bytostech a dějích harmonii, soulad a řád, prostě: jednotu. A poněvadž podstata ducha je právě to úsilí, neustále svobodně obnovované, o tvorbu absolutních hodnot, co dalšího ještě bychom hledali v duchu než naprostou jednotu? Jednost, Bůh věřícího, je nejhlubším zákonem života a duše, a jí netřeba už dalšího důvodu, je sama absolutní raison d'être. Člověk, nazíraný v své aktuální skutečnosti, podává jen stěží vysvětlení sebe sama, čímž myslíme, že jeho tvůrčí činnost by byla nepochopitelná, kdyby v sobě nenesl zákon, který ho přesahuje a jehož je poslušen, aby sám sebe — jakožto člověka — překonal. Čapek se vzpírá nazírat člověka jinak než právě v „jeho aktuální skutečnosti“. Objevil ovšem zákon lidského bratrství a jeho důvody! Ale k tomu nepotřeboval opustit milovanou formu lidského jedince, empirického človíčka a človíčka obyčejného. Člověk žije, aniž se mu život zdá v sobě nést poznání ideálu. Je však úkolem básníka, aby uvědomil člověka o něm samém a postavil mu před zraky onu alternativu, která — jsme-li si jí vědomi — dává každému okamžiku našeho života pečeť náboženskou, a dílu uměleckému, jež je nabitto jejím tragickým napětím, nejvyšší posvěcení: zůstaneme věcí, nebo budeme duchem a uskutečníme v svém životě ideu jednoty, jednoty se sebou, lidmi, pravdou, krásou, dobrem — Bohem? Vykoupit člověka znamená dopomoci mu k onomu pocitu bezpečí, jenž plyne z ideje této jednoty a v němž záleží podstata citu náboženského. A právě

náboženství znamená zvolit si tuto jednotu a vzdát se své smrti.

Hle, zde jsou tedy v překladu do řeči pojmové konkrétní příběhy Čapkovy, a jejich pojmové dovršení. Básník nepracuje ovšem pojmy a abstrakcemi, je mu lépe mezi hříšnými lidmi než v kruhu čiročistých ideí, ale navozuje tyto, chcete-li, a je-li pravým básníkem, uvádí bezpečně na cesty, které vedou neomylně k nim. A proto náležejí jaksí Čapkovi a jsou částí Čapkova bohatství i myšlenky, které sám výslovně ani nesklenu (kdoví, znal-li by se k nim), ale které docelují a dovršují v jednotný názor na život fragmentární vize a představy života, sugerované nedovršenými, podmíněnými osudy hrdinů marně toužících, aby se jejich životem projevil a naplnil hluboko a jistotně věčný zákon a pořádek. Čapkova je tedy konec konců i ta náboženská idea absolutní jednoty lidské, i idea nutnosti, vepsané v nás, účastnit se věčnosti tvůrčím dílem: nutně plyne z toho, co řekl, nebo dovedl říci osudem svých postav a dotkává jeho básnický obraz z života v ideu života, v ideu té pravé skutečnosti, to jest té, která není a přece jenom jaksí je, ne jako událost, ale jako smysl, abychom mluvili Čapkovým stylem. Bylo by možno ještě blíže zpytovat tuto Čapkovu ideu života; nebo jí alespoň nalézt jméno, vytknout analogie tohoto nepochybného etického spiritualismu původu — ku podivu — více méně racionalistického. Ale nechme marného nálepkaření! Budiž tu jen upozorněno na to, jak se tu v prach a dým rozplývají běžná, pohodlná a povrchní označování Čapka za pragmatistu, relativistu, konformistu atd. Možná, že je v politice Karel Čapek konformistou, možná dost že, pokud se sociálně uplatňuje, libuje si ve faktech spíše než v absolutních ideích a úmyslně se vrací s neschůdných hřebenů teorií k nepochybnosti a bezpečí konkrétních jevů, že pěstuje opatrnou politiku vrabce v hrsti lepšího než holub na střeše. Ale tam, kde je opravdu básníkem, ani stopy po tom všem, žádné to označení nedotýká se a nemůže se týkat jeho umění, jeho vlastního tvůrčího světa, a sloužit k charakterisacím jeho básnické přírody, jeho ústrojného postoje k životu. A také nám žádná z těch formulak nemůže posloužit k rozluštění otázky, několikrát zde už nadhozené a k níž se nyní vrátíme. Bude nám nutno jít hledat odpověď na ni do vlastního psychického ústrojenství autora sama, mezi bezprostřední data Čapkovy duševnosti.

Čapkova intuice života a duše nutně směřuje k ideí všelidské jednoty a vrcholí ideou člověka spaseného, to jest zachráněného pro věčnost svou účastí na tvůrčím, svobodném díle hodnot absolutních. Nuže, proč osud „obyčejného člověka“ a jeho konec nevnukají přímo tyto vykupitelské myšlenky? Proč odchází obyčejný člověk, smířen sice a s pocitem bratrství, ale nevykoupen? Čapek miluje nade vše život v jeho empirii a horké, naléhavé konkrétnosti. Je úžasné, jak pravdivě umí tento život vyvolat a jakou přemíru ho umí navršíť před naším užaslým zrakem v osudu takového Kettelringa v „Povětroni“. Tu je život opravdu žhavý splav, gejsír prsíci vřelou lávou, vybičovaný do největší urputnosti touhou, chtivou žádostí, blouznivou horečkou, v jejichž parách se ovšem tratí otázka poslední: Co je život? Jsme tohoto života příliš bolestně účastni, jsme strženi jeho vírem příliš divoce, než abychom si ji kladli, nebo ji kladli autorovi. A přece tato horká záplava života je jen kvantitativním znásobením a rozdmýcháním do nepřítčnosti té skrovné horké kapičky krve, která kolotá i nám v žilách, a ta nám stačí, my

chceme spíš kus svítání nad ní. Život konkrétní, normální, obyčejný. Nakonec si básník zamiluje tuto každodennost životní. Je ovšem pravda, že dovede jako nikdo jiný vycítit a vyvolat ovzduší oné mírné, vlhého poesie vlastní této každodennosti a normalitě: vezměte si jeho kloučka, an nese domů jako svátost pecen ještě teplý a čichá uchváceně zlatou vůni bochníku; jediný drobnokresebný rys, ale je v něm všechna přesvědčivost maličkého ráje bez obzorů, koutku se skromným domovem v svém středu, mikroskopickou vlastní obyčejného štěstí. Nebo vizte znamenitě vyvolaný obraz domáckého, poctivého, manželského „pořádku“ v rodině pana přednosta: pravdivých konkrétních faktů na této malbě ospalého života v jedné z jeho tichých zátok je dost, jsou tu všechny, a jediná myšlenka z jejich šedivého prachu nevytláčí: leč snad jen ta, že život je zvyk. Nikoliv, básníkovi, který se s takovýmhle nadšením pro empirii hrouží do životního konkrétního, který se s takto absolutní účastí vzdává v zajetí životní jevovosti, celé horké při doteku, vonící šťavami zemské hmoty, naprosto nepopíratelné ve své smyslové naléhavosti a o sobě zcela přesvědčené, nikdy se nestane, aby mu tento život náhle pod rukou zapochyboval sám o sobě. A není přece lepší cesty než tato, má-li se život na okamžik rozdvojit k možnosti pohledu na sebe, má-li ze sebe vyjít, aby se prohlédl okem poznání a soudu. Flaubert kdesi říká, že umělec nesmí se vzdát příliš víře v život, že je třeba, aby chvílemi ztrácel víru v existenci života, a to dokonce i vlastního. A víme také, že osobní účastí s osudem svých hrdin Flaubert neplýtvá, pěknou polovinu jich nenáviděl a provázel hnusem. Z života Čapkových lidí a při způsobu, jakým jej básník s nimi žije, dobudete kolik libo pokladů lidského tepla a družnosti, ale nikdy vás nepotká štěstí, aby před vaším zrakem tento život zironisoval na chvíli sám sebe. „Mít už jednou pokoj od té hrozně osobní účasti“, vzdychá v „Povětroni“ Čapkův básník slovem plným významu. Hrozná osobní účast, básníková sláva a úskalí! Zkoumáme-li Čapkovu trilogii, najdeme, že se nikde básník nedostává tak hluboko, až k samým kořenům lidského života, až na sám okraj velkého Tajemství, jako na konci „Povětrone“, tam kde obrací poslední listy života Kettelringova: nelze snad říci, že by tu utuchala básníková osobní účast s hrdinou; ale přece tu docíleno toho, že život se láme k pohledu na sebe sama. Čím? Zoufalstvím a z neštěstí. Troskotán a u konce se silami a chutí k životu, Kettelring se vzdává zápasu a skládá před životem zbraně. A právě v tomto okamžiku a teprve v něm nalézá sama sebe a dosahuje podstaty samy svého lidství. „Nikdo se nesetká sám se sebou tak silně jako člověk nešťastný“, praví básník. Jak romantické, řeknete. Zajisté že ano. Neběží o nic jiného než o nové básnické prožití a umělecké stělesnění starého romanticko-titanického mythu „de dolore sacrosancto“, o božské povaze utrpení, jímž jedině se nám odhaluje Pravda. A všichni básníci tohoto mythu, velcí i menší, Vigny a Tennyson, Rabbe a Baudelaire, jsou zde, aby svědčili svým uměním a svou pravdivostí, že toto jest jedna z cest k pravdě. Hluboce symbolický a krásný je výjev, kde Kettelring — když byl napsal dopis na rozloučenou Marii Camagueynové a vzdává se jí, vzdal se vlastního života — podpíše se svým pravým jménem dávno zapomenutým, znovu objeví a pozná své ztracené já. Co platno, i v umění platí slova Písma, a Čapek to potvrzuje tím nejlepším ve své trilogii i tím, co její poslední části snad chybí: ať už jakoukoliv cestou, ale třeba život ztratit, máme-li jej získat...

do ba a lidé

Occidentalis:

Makedonští teroristé po světové válce

V. M. R. O. čili Smrt na Balkáně.

II.

Členové makedonských revolučních organisací, kteří měli ve starém Bulharsku veliký vliv politický, veštvali Bulharsko do války na straně centrálních mocností, do druhé války, kterou Bulharsko prohrálo. Postavení makedonských teroristů přesto však nezůstalo otřeseno na dlouho: bulharská vláda se dlouhým jednáním a neochotou vyhnula tomu, že členové teroristů, kteří byli na listě válečných provinilců, nebyli přece jen Jugoslavii vydáni. Teroristé, kteří se vlivu na vnitřní politiku bulharskou nemínili vzdáti, čekali jenom na příležitost, které by mohli pro sebe propagačně využít k novému získání sympatií. Ta se jim naskytla, když roku 1920 utvořil Stambolijský novou vládu, založenou na bulharské straně agrární, vládu, která měla možnost ukončit vládu teroru a smrti v Bulharsku.

Stambolijský měl odvahu postaviti se proti nacionálním štvanicím, měl odvahu ukončit jedno z oněch „odvěkých“ nepřátelství, jež se stavělo do cesty spolupráci Bulharů se Srby, Chorvaty a Slovinci, měl odvahu prohlásiti: „Nejsem Bulhar ani Srb, nýbrž Jiho-slován“. Pravopisnou reformou zdůraznil příbuznost Bulharů se Srby. Stambolijský, šéf největší bulharské strany, již náleželo 80% všeho bulharského obyvatelstva, byl typem venkovana, silný, svěhlový jako tur, s širokými rameny a hustými černými vlasy, útočný a spoléhající se vždycky na sebe, rozhodný a iniciativní, velice inteligentní a velký idealista, vášnivý pacifista a přítel sblížení národů. Jediná veliká osobnost, jež se objevila v Bulharsku po světové válce. Stambolijský postavil svou politiku na bulharských sedlácích: mlčelivých, tvrdě a těžce pracujících, uprostřed obtížných přírodních podmínek, na sedlácích, které charakterisuje jejich vášnivý zájem o politiku a jejich nenávisť k měšťákům, v nichž viděli vždycky jen vykořisťující vrstvu. Jedině na sedlácích bylo možno založiti pevnou a spořádanou vládu v této zemi. To věděl Stambolijský, jehož za světové války dal Ferdinand Koburg uvrhnouti do doživotního žaláře za to, že protestoval proti spojenectví Bulharska s Turky a Němci, a jež celá země spěchala po konci války osvobodit jako triumfátora a zachránce vlasti. Stambolijský se tehdy postavil v čelo revolučního hnutí celého národa se svým přítelem Daskalovem, táhl proti Sofii, proti Ferdinandu, cizímu vládci, v němž národ nenávidějící Němce spatřoval zrádce vlasti, proti Ferdinandu, na jehož ochranu se postavily — makedonské teroristické organisace komitů, vedené generálem Protogerovem.

Zde se setkáváme opět jednou s vlastenci z V. M. R. O., kteří hájí zájmy Německa, kteří táhnou proti vlastnímu národu. Král Ferdinand ani nevyčkal konce bitvy a abdikoval, aby zachránil trůn alespoň pro syna Borise.

Stambolijský a jeho odpůrci.

Seskupení politických sil vypadalo takto: na jedné straně stál Stambolijský, jenž při volbách dosáhl se svou stranou 80% všech hlasů (nutno podotknouti, že volby nebyly docela svobodné a pomáhaly si také místy terorem) — proti němu komitáti, několik deset tisíců ozbrojených banditů, podporovaných tajnou důstojnickou ligou, vojenským klanem, jenž byl germanofilský, toužil po pomstě a po dobrých starých časech za koburského Ferdinanda. Stranou stojí vláda Borise, sympatického, demokratického krále, jenž dokáže později získati si důvěru i lásku lidu, — jenž však v dobách po svém nastoupení ještě váhá, je

ve svých sympatiích nerozhodný, obává se veliké moci důstojnických kruhů a komitských čet, takže je dokonce místy obviňován i z přímé účasti na spiknutí proti Stambolijskému. Ze zahraničních sil, které spolupůsobily, je třeba se zmíniti o Itálii, která již roku 1920 prostřednictvím ministra barona Aliotiho nabídla Stambolijskému italsko-bulharský spolek namířený proti Jugoslavii, který však Stambolijský energicky odmítl: to ovšem zajistilo italské sympatie Stambolijského nepřítelům, komitům. Druhým odpůrcem Stambolijského byli komunisté: Stambolijský totiž velice chytře pochopil, že při nedostatku jiné reformační nebo revoluční strany v Bulharsku hrozí obrovský vzrůst komunistických hlasů: odňal tedy vodu s komunistického mlýna tím, že se ujal velice energicky sociálních reforem, že zavedl veřejnou službu pracovní, pracovní tábory, že vystavěl potřebné cesty, železnice, provedl agrární reformu, zřídil hospodářské banky a zbavil tím sedláky lichvářů, zřídil hospodářská družstva a zbavil tím veškeré moci kartely, jež před tím blahobytně žily z práce sedláků — dále snížil vojenský rozpočet, vymanil stát z vlivu pensionovaných důstojníků i kartelů falšujících své bilance, stabilisoval peníze. To všechno nezískalo mu sympatie komunistů, nýbrž naopak, jejich nepřátelství: jsou doklady pro to, že komunisté, jak už jejich politika bývá zvrácena, financovali právě nepřátele Stambolijského, ultranacionální a loupežné komity. Komunisté, jako tolikrát jindy, neměli zájmu na reformách, nýbrž na neklidu.

Teroristé při práci.

Vylíčení jednoho z nejstrašnějších činů bulharské i evropské současné historie, zavraždění Alexandra Stambolijského a pobití skoro dvaceti tisíc jeho straníků ponecháme francouzskému reportérovi A. den Doollaardovi („Quatre mois chez les Comitadjis“, Pierre Bossuet, Éditeur, Paris 1932), jenž líčí tento úsek historie činnosti komitů. Citujeme jeho vypsání úplně, s upozorněním, že účast krále na akci proti Stambolijskému není doložena, a že pokud se autor dovolává svědectví bulharských venkovanů, je možno si tato obvinění krále vysvětliti spíše psychosou pronásledované vrstvy obyvatel. Přesvědčili jsme se autenticky v nejrůznějších končinách Bulharska o přímo nadšené lásce venkovanů k demokratickému králi, jenž ovšem v době převratu proti Stambolijskému nemohl vystoupiti s větší energií, chtěl-li vůbec zachovati v zemi poslední pevnou autoritu, královský trůn. Francouzský autor píše:

Král Boris nedovedl jen řídit lokomotivu: vyznal se současně i ve věcech zemědělských, dokonce stejně dobře, jako sami sedláci. Navštívil Stambolijského na jeho statku pravděpodobně proto, aby s ním rozmlouval o blízkých žních, náhodou právě v předvečer před státním převratem. Dělníci, kteří toho dne pracovali na vinici ministerského předsedy Stambolijského, podali zprávu o tom, že rozmluva se jim zdála spíše bouřlivá, ale ani král ani jeho první ministr nemohou se přece vždycky shodnouti o tom, který je nejlepší prostředek proti fyloxere. Nelze popřít ani to, že jakmile odešel od Stambolijského, telefonoval král ihned do Sofie — a že jakmile chtěl telefonovati do Sofie i Stambolijský, bylo veškeré spojení již přerušeno. O takových nepředvídatelných věcech zkrátka rozhodují rozmary náhody...

Není ani pochyby o tom, že král pozval na oběd sofijského policejního prefekta právě v den převratu, jediné proto, aby dal výraz svým bukolickým sklonům, a že právě z toho důvodu mu také daroval koš plodin ze svých statků. Agrárníci předstírají ovšem, že král tak učinil proto, aby neprobudil podezření tohoto mocného úředníka, jenž možná něco číchal ve vzduchu, podobné povídačky však rozhláší žárlivci: královské třešně jsou v Bulharsku podle pověsti nejznamenitější. Ještě podnes najdete venkovany, kteří věří, že král byl roku 1923 zapleten do masakrů. Z toho nelze usuzovat, že by snad byli protimonarchisty: svědčí to pouze o tom, že jsou dobře informováni. Rozhláší totiž, že prý kdyby král měl syna,

nedal by mu jméno ani Boris, ani Ferdinand, ale prostě Ivan, z vděčnosti za dobré služby, které mu prokázal hlavní pilíř královského trůnu, šéf soukromých tělesných gard králových, vůdce teroristů Ivan Michailov.

Malá příručka pro občanské války.

Toho dne, 9. června 1923, byli všichni vůdci agrární strany zatčeni současně s agrárními ministry a několika tucty poslanců. Pod vedením profesora Cankova byla sestavena nová vláda. Stambolijský, jehož hájila špatně ozbrojená četa sedláků, se vzdal po pěti dnech. Vláčeli ho z vesnice do vesnice a na konec ho dopravili do jeho vlastního domu ve Slavovici. Tam ho po čtyřiaadvacet hodin mučili, házejíce po něm noží. Popravčí mistr, jakýsi kapitán Harlakov, ho na konec přinutil, aby si vykopal svůj vlastní hrob. Uřízli mu nos, pak uši a konečně pravou ruku, kterou podepsal smírnou dohodu s Jugoslavií v Niši. Na konec do něho stříleli z revolverů, až padl do svého hrobu. Pro jeho bratra měli ještě méně ohledů: jeho tělo bylo uvázáno mezi koly pod železničním vagonem. Po několika kilometrech jízdy nezůstaly pod vagonem uvázané než ruce.

Převrat byl dobře připraven a proveden tak náhle, jako výbuch. Jediné vojenská Liga byla zasvěcena do tajemství. Ani Todor Alexandrov nebyl předběžně informován. Ve chvíli převratu však se seběhli komiti, jsouce šťastni, že jim byla svěřena role popravčího mistra. Provedli tento úkol s takovou svědomitostí, že zanedlouho byl po celé zemi opět pořádek. Tak alespoň to tvrdí oficiální státní tisk. Strana sedláků zmlkla, jejich noviny byly zakázány a jejich obecní rady rozpuštěny. Davy sedláků byly uvedeny ve hrůzu, terorizovány, zbaveny vůdců, takže nemohly už odolávat. Cankovově vládě však nestačilo, že se sedláci takto vzdali: sestavil si ďábelský plán, jak by se navždy zbavil selského hnutí.

Předně byla dána naprostá svoboda komunistickému tisku a komunistům vůbec, což bylo rozváženým manévrem, jenž se spoléhal na to, že sedláci se dají nahnati ke krajní levici. Nezdařil se však. Sedláci zůstali věrni principům Stambolijského a odmítli všechny návrhy levice. I odhodlal se Cankov k tomu, že inscenuje proti sobě povstání. Nová vláda cítila dosti síly k potlačení podobného povstání. Kromě armády mohla se spolehnouti na pomoc komitů i na zbytky ruské armády Wrangelovy, která se se svým generálem uchýlila na bulharské území. Předstírajíc komunistický komplot podnikla vláda zatčení velikého množství lidí. Obyvatelstvo se pobouřilo, zahnal státní funkcionáře, dosadilo na jejich místa své obecní radní a zvolilo si lidovou místní vládu, jež byla vládou ihned vydávána za komunistickou. To byl triumf pro Cankova a jeho přátele: konečně měla bílá armáda záminku, aby se pustila do velkých zabíjaček, komunistů a agrárníků. Bylo prohlášeno stanné právo. Vojsko dostalo rozkaz střílet do obyvatelstva bez předchozí výstrahy. Bylo z toho krásné krveprolití.

Zabíjačky.

Čteme-li podrobnosti o této občanské válce, věříme tomu, že se Cankov se svou vládou duší zaprodal ďáblu. Jejich rozkazy byly splňovány slepě. Cynický rozkaz zněl:

— Nejprve se musíme zbavit tuctu ministrů a agrárních poslanců. Vyveďte je z vězení a dejte je pobít na ulici „neznámými pachateli“. Komiti, jejichž diskretnost je zaručena, zdají se mi obzvlášť způsobilí pro tuto práci. Nezapomeňte ani na to, že „pokus o útěk“ je velice vhodnou záminkou k tomu, aby byli pobiti bezbranní zajatci. (Kniha Doolaardova, z níž citujeme, vyšla v Paříži roku 1932, tedy před převratem v Německu. Pozn. red.). Tímto způsobem odstraníte všechny podezřelé intelektuály: advokáty, lékaře, inženýry, redaktory, bývalé starosty a učitele. Po dokončení odjedete na venkov provésti užitečné práce pro vládu. Nejprve zajedete do Saran-Beje. Spiklenci tam porazili vaše vojáky a přerušili spojení mezi Cařihradem a starou Evropou. Vystoupíte tam ve jménu pořádku. Ruští vojáci W r a n-

g e l o v i jsou už na cestě do Saran-Beje, naučili se už v jižním Rusku, jak se potlačuje vzpoura. Sedláci zaházejí své staré pušky a utekou, nestarajíce se o své mrtvé na bojišti. Při těchto bojích budete mít příležitost bez velkých okolků pobít všechny vzbuřence sousedních okresů. V naší zemi je ještě spojenecká komise, před níž je zachovati větší zdání: dopravte mrtvé do Saran-Beje, tam nikdo nedokáže, že byli zabiti jinak než při bitvě. Nesmí se tropit mnoho hluku: nestřílejte poblíž měst, je lepší zabíjet bajonetem. Zejména postupujte soustavně: připravujte denně předem hroby pro sto zajatců, rozvrhněte svou práci v Saran-Beji. Bude-li vojsko při cvičeních unaveno, použijte komitů za náhradníky... Pobíjejte i lékaře, kteří ošetřují spiklence, jsou zrádci. Spalujte domy rebelů, a nastrkejte je do pytlů... Pustošte i žně, v Bulharsku je dosti obilí. Bombardujte města. Ostřelujte je v řadách... Uprchlíkům do hor slibte, že jim dáte milost: hlad je přiznane nazpět do vesnic. Tam je pobijte, aby se po druhé nebourili proti představeným. Zabíjejte je mimo vesnice, a členům rodin nedovolte, aby odvážely mrtvolky: ať zůstanou na místech za příklad. Občas proveďte veřejné rozsudky k smrti. („Quatre mois chez les comitadjis“, Paris, str. 79—82).

Armáda, wrangelovci a komiti provedli tyto rozkazy doslovně. Tak bylo během jediného roku po převratu Cankovově z a v r a ž d ě n o na 18.000 Bulharů. Vláda Cankovova, v níž skoro všechny nejdůležitější resorty byly obsazeny důstojníky, vojenství, vnitro i zahraničí, hrála obratně svou dvojí úlohu. Vůči Itálii se ukazovala tak fašistickou, že předstihovala svého mistra, vůči Francii Anglii se vydával Cankov za zachránce skutečné demokracie před nebezpečím komunistickým. Celý evropský tisk opakoval lež ze Sofie, jež tvrdila, že Stambolijský podepsal tajnou smlouvu s Moskvou. Aby byli socialisté staré Evropy zmateni, byl dán jeden ministerský resort i socialistovi. Tím se stalo, že tak pozdě se Evropa teprve dověděla, že banda vojácká, pomstychtivá a spekulující, tu povražďila pokojný národ a zničila všechny reformy uskutečněné za Stambolijského. Hospodářská družstva byla desorganizována, sedláci byli znovu přinuceni prodávat své obilí za babku. Jsouce ohrožováni smrtí, počali špatně vzdělávat pole. Druhý rok po občanské válce panoval v Bulharsku hlad z nedostatku obilí, v tom Bulharsku, které vždycky vyváželo obrovská množství. Vláda povolila obrovské obnosy kartelům a Vnitřní Makedonská Revoluční Organizace byla za své velké služby velkolepě odměněna.

Stručná černá kronika.

Po tomto úspěšném zasažení do vnitřní politiky bulharské očekávala makedonské komity ještě důležitá činnost zahraničně politická: tendence obou těchto činností byla stejná. Stambolijský byl zabít, protože s úspěchem uskutečňoval dohodu s Jugoslavií — další činnost směřovala k tomu, napětí s Jugoslavií stále novými pohraničními incidenty udržovati. Vpadali s dobře vyzbrojenými komitskými četami do Jugoslaviie, pobíjeli klidné obyvatelstvo, pálili celé vesnice, loupili a kradli, organizovali atentáty na jugoslávské státní a vojenské hodnostáře, na úřední budovy a objekty. Styky mezi oběma státy byly těmito incidenty trvale zkalovány. Makedonské organizaci už nešlo dávno o Makedonii, neboť makedonský lid toužil už jenom po pořádném životě a po konečném míru: komitům šlo jen o to, aby si udrželi svůj vliv a své příjmy.

Pod ochranou a za přímé podpory Cankovovy vlády nastala doba mocného rozvoje V. M. R. O., chystal se dokonce veliký ozbrojený vpád do Jugoslaviie; teprve po ostré intervenci jugoslávské a francouzské bylo od tohoto plánu upuštěno. V souvislosti s touto komitskou akcí bylo znovu zjištěno, že V. M. R. O. dostávala vydatné peněžní podpory z Itálie. Akce komitů zasáhly v té době až do Prahy, kdež dne 26. srpna 1923 byla na rozkaz makedonského výboru zavražděn pražský bulharský vyslanec Stambolijského vlády Daskalov, přítel a spolupracovník Stambolijského. Vraždu provedl Makedonec Čiconkov, za tím účelem vyslaný výborem V. M. R. O. ze Sofie do Prahy.

Jak vypadala ukázka činnosti makedonských tlup na srbském území v této době, o tom nám poví nejlíp několik ukázek z kronik jejich junáckých činů, sepsané profesorem lausannské university drem R. A. Reisseem („La Question de comitatjies en Serbie de Sud“, 1934):

Dne 16. ledna zrána o půl šesté přepadla banda asi 30 komitů vesničku Kadrifakovo. Komiti se rozdělili na čtyři tlupy, vnikli do domů a v nich vraždili, loupili a pálili. Celkem zastřelili nebo ubodali 17 osob, a to Stojana Oluiče, 65 let, Lazara, syna Stojanova, 24letého, Martu, ženu Stojanovu, 60letou, Mile Oluiče, 65letého, Martu, jeho ženu, 57letou, Radu, jeho syna, 28letého Lazara, jeho druhého syna, 20letého, Juru, třetího syna, 14letého, Sima Oluiče, 47letého, Vidu, ženu Simovu, 45letou, Jovana, syna Simeho, 28 let, Nikolu, jeho druhého syna, 14letého, Zorku, ženu Jovanovu, 25letou, Ljubicu, ženu Pane Oluiče, 25letou, Bogdana, syna Panova, jednoletého, Nikolu Oluiče, 40letého, Stanu, ženu Nikolovu, 35letou. Vedle toho množství osob poranili.

Dne 26. května mezi vesnicemi Krnavo a Sudič, na místě, kde se říká Marasikovo, byl komity zákeřně přepaden a zabit velitel četníků Moderčin a společně s ním bylo zabito pět dalších četníků. Bandě komitů velel známý vojvoda Ivan Brlo.

Dne 3. června vraceli se s trhu v Kratovu dva venkované, Milan Petrovič z Topoloviku a Denko Jovanovič z Vakufu. Na silnici mezi vesnicemi Tularevo a Topolovic byli přepadeni bandou komitů, oba byli zabiti a oloupeni.

Dne 12. června byl nalezen Halil Muharem z vesnice Svadoriče zabit. Na jeho těle byl připíchnut obrázek vojvody komitů Vandeva s těmito slovy: „Konečně jsou zničeni zrádci bulharské organizace v Makedonii“.

Dne 20. června banda 115 komitů narazila na oddíl četníků o 62 mužů. Rozpoutal se boj, který trval celé odpoledne. Padlo v něm 10 četníků, 20 komitů, a 21 komitů bylo zajato.

Dne 23. srpna v 6 hodin ráno přešla do vesničky Kočevo, mající 18 domů, asi 20 km od Štipu. Komiti zapálili dům starosty Karoviče, načež zajali 19letého Milana Trenčeviče a dva bratry Danila a Sotira Temelikoviče, svázali je dohromady, odvlékli asi 150 kroků za vesnici a tam je zabili se slovy: „Protože vaši otcové jsou příčinou smrti našich vůdců, přišli jsme se na vás pomstít.“ Nařikající matky, jež byly svědky této surové vraždy, slyšely ta slova. Nato se komiti vrátili do vsi a zapálili v ní osm domů.

Dne 8. září podnikla banda komitů útok na vesničku Radja v okrese Djevdjelja. Zajala tu starostu Petra Filipoviče a rolníka Tomu Stojanoviče. Asi kilometr za vsí oběsili komiti starostu na stromě a Stojanoviče ubodali k smrti bajonety.

V noci z 12. na 13. září komiti oběsili na vrbě několik kroků od silnice z Berova do Peličevo-Carovo Selo ženu Alexe Koleviče, matku několika dětí, proto, že její muž nechtěl u sebe skrýti tlupu komitů.

Dne 19. září k šesté hodině večerní přišla tlupa 15—20 komitů k vesnici v okrese Radoviště. Setkala se s několika sedláky, po nichž vzkázala starostovi, aby za tři hodiny sehnal pro komity 50 ok chleba, 3 oka kořalky, 1 oka tabáku, 20 balíčků cigaretového papíru a 200 tureckých liber ve zlatě. V případě neuposlechnutí že bude vesnice zapálena. Vesničané byli však chudí, nemohli dodat to, co komiti žádali, a proto se rozhodli, že se budou bránit. Když komiti si po třech hodinách přišli pro výkupné a viděli, že se jim celá ves postavila na odpor, hodili do zástupu lidí bombu a utekli.

Dne 24. října oral na svém poli s párem volů sedlák Janucharič ze vsi Tribičan, okresu Strumica. Byl nalezen později zabit a na jeho těle byl připíchnut lístek se slovy: „Tak zhyne každý, kdo pozvedne pušku proti komitům“. Voly komiti ukradli.

Dne 17. listopadu byl komity zabit T. Spasojevič z Razlovc. Jel do hor pro dříví a komiti ho přepadli, když nakládal na koně otýpky dříví. Svázali mu ruce za zády, mučili ho a nakonec shodili do propasti. Koně ukradli.

Dne 17. listopadu v 7 hodin večer tlupa 40 komitů podnikla útok se strojní puškou na vesničku Sobra v okrese Doiran. Venkovan M. Nikolič byl zabit a jeden četník těžce zraněn.

Podobných zločinů vypočítává literatura celé stovky, všechny jsou označeny úředně čísly, podepřeny svědky a úředním vyšetřováním: pod takhle lakonickými zprávami ve stylu policejní kroniky se skrývají sta a sta nejstrašnějších osobních a rodinných tragedií, které se neodehrály

někde v dalekém Orientě, někde mezi čínskými bandity, nýbrž v civilisované Evropě jedině desetiletí za námi. Mezi komity prý byli čestní idealisté i lidé dobrodružní, toužící po banditské romantice. Byli mezi nimi však z největšího procenta vrahové a zločinci, kteří prchali před spravedlností do hor, kam si úřady proti nim netroufaly. Ke komitské kariéře byli lákáni tím spíše, že bylo známo, kolik bývalých chudáků si konfiskacemi, vydíráním a loupežemi pomohlo k obrovskému majetku. Jeden z nich, vojvoda Ivan Brlo, si pomohl k milionovému jmění svého bývalého pána. Býti revolučním „idealistou“ se počalo vyplácet.

Smrt plodí smrt.

Závěrem k historii makedonských teroristických organizací je možno vyprávět již jen o hlubokém úpadku a naprosté demoralizaci hnutí. Z jejich vůdců byl nejznámější Todor Alexandrov, diktátor, osnovatel mnoha vražd, bývalý učitel, jenž začal svou kariéru roku 1911 seznámením s carem Ferdinandem ve funkci ústředního výboru V. M. R. O., později byl nejúhlavnějším nepřítelem Srbska, za světové války byl ve styku s rakouskými úřady a přijal od Německa sumu 30 milionů marek na organizaci makedonské divise, která pak nejhroznějším způsobem řádila v jižním Srbsku. On provedl masakr 114 srbských raněných vojáků, dopustil se mnoha vražd a násilností, měl značný podíl na převratu proti Stamboljiskému a povraždění jeho stoupenců. Po uzavření přátelství jugoslávsko-italského, když vyschly italské zdroje příjmů Alexandrovových, obrátil se o pomoc do Moskvy. Na doporučení bulharského komunistického poslance Dimy Dimova dostala makedonská organizace z Moskvy peníze — při tom však stále udržoval na druhé straně i styky s Cankovem a dával se podpláceti bolševiky i Cankovem. V organizaci vznikl pro toto rozpolcení rozkol, odpůrci Alexandrovovi ho pozvali dne 31. srpna ke schůzce v odlehlém Irinském pohoří a zákeřně ho zastřelili. Jeho nástupce, bulharský generál Protogerov, tajil tuto vraždu plných 14 dní, snaže se zabránit chasou. Alexandrovovi byl uspořádán v Sofii slavnostní pohřeb, jehož se zúčastnilo 50.000 lidí — kázeň však se nepodařilo již v řadách Makedonců udržeti.

Vražda stíhala vraždu, krev tekla v Bulharsku potoky, zavládla úplná anarchie, Makedonci se počali vyvražďovat navzájem. Rozpory mezi jejich dvěma křídly, federalisty a autonomisty se stále stupňovaly. Vůdce federalistů, jenž toužil dosažení svobodné Makedonie federativním spojením všech balkánských států a národů, Petar Čaulev, byl protivníky z V. M. R. O. odsouzen k smrti a dne 23. prosince 1924 na propagační cestě v Miláně zavražděn. Druhý vůdce federalistů, Todor Panica byl zastřelen ve Vídni, dne 8. května 1925 při představení v Burgteatru, na rozkaz generála Protogerova. Zastřelila ho makedonská Rumunka Mirča Carniciu, která loni byla propuštěna po osmiletém žaláři z vídeňského vězení. Pomocník Todora Alexandrova, makedonský vojvoda Pančo Michajlov, byl zavražděn 15. června 1925 v Sofii, stoupenec druhé strany, autonomistů, vynikající publicista universitní profesor a diplomat Nikola Milev, byl zavražděn v Sofii 13. února 1925 odvetou za vraždy spáchané na federalistech.

Řádění komitů se tak stupňovalo, že zástupci Jugoslaviie, Řecka a Rumunska byli nuceni podat notu bulharské vládě. Poměry se tím však nezlepšily: když roku 1927 mělo dojít při říjnovém zasedání Společnosti národů k nové dohodě mezi Bulharskem a Jugoslavií, zahájili komiti opět činnost: spáchali atentát na hotel, na rychlík a chystali pumový útok na jugoslávský konsulát, zastřelili na ulici jugoslávského generála Kovačeviče a pokusili se o vpád do Jugoslaviie na dvou místech. Tím bylo jednání mezi Bulhary a Jihoslovany opět přerušeno.

Nástupcem Alexandrovovým stal se Protogerov, generál bulharské armády, jenž tím již zajišťoval přízni-

vý poměr k bulharské vládě. Roku 1927 však byl spáchán i na něho atentát, při němž byl raněn, a roku 1928 druhý, při němž byl zabit. Po jeho smrti počala obě křídla strany navzájem vynášeti rozsudky smrti nad členy protivného tábora, jež byly s barbarskou zuřivostí uskutečňovány. Makedonští se vraždili přímo na potkání a v okresech, kde měli silné hnutí, jako na jihu a na západě, pila bulharská zem celé potoky makedonské krve. Nebylo takřka noci, aby mezi Makedonci nebyl oznámena nová vražda nebo nový masakr, ve vedení nastala úplná anarchie. Roku 1928 intervenovaly znovu velmoci u Sofijské vlády, dožadující se rozpuštění makedonské organizace: slabá Ljapčevova vláda to sice slíbila, ale nespĺnila. Teprve dnes nastupuje bulharská vláda energičtější kroky proti nelegálním zbytkům V. M. R. O. a vybírá hnízda jejich příslušníků, jejich zbraně i pekelné stroje. Je však těžko možno říci, znamená-li tato akce již poslední kapitolu tohoto tragického a bludného hnutí, jehož programem bylo násilí a jehož konec nemohl být jiný než v krvi a chaosu.

Franta Kocourek:

V rukou policie a soudu

Z nemocnice na Čtyřku

Opuštěli jsme Jaroslava Jechla při umírání v pokoji hotelu. Ale nebylo mu souzeno, aby tak lehce uzavřel poslední kapitolu svého života. V poledne druhého dne otevřela si pokojská dveře a šla důkladného spáče zbudit. A potom šlo všechno, jako obyčejně. Zmatené pobíhání, telefony, záchraná stanice, lékař, strážník... Devět dlouhých dnů trvalo, než Jechl nabyl vědomí.

Zatím co lékaři vraceli Jechla životu, nezahálela ani policie, na niž se Jechl, jak víte, obrátil se svým dopisem na rozloučenou. Na policejní strážnici, zřízené ve Všeobecné nemocnici, čekali na svou kořist. Jechlovo trestní oznámení, které v tomto dopise podal sám na sebe, bylo doručeno na správnou adresu. A tak když devátého dne lékař prohlásil, že může být Jechl převzat do domácího ošetřování, ujal se ho inspektor civilní stráže.

„Vono to není tak zlý,“ utěšoval inspektor. „Jen se u nás hezky přiznejte a pak vás vodvezou k soudu. Tam už je to docela pěkný. No ale už abysme šli.“ A potom pomalu, co noha nohu mine, došli k smutné budově na Národní třídě. Vystoupili do druhého poschodí, překročili práh dveří, nad nimiž bylo napsáno

Bezpečnostní oddělení

Prošli místností, kde bylo živo jako v úle. Všech čtyřicet devět detektivů bezpečnostního oddělení bylo v poledních hodinách shromážděno k obligátnímu předčítání raportu. Proto se nejbezpečněji „kapsaři“ a dělají se „poledňáky“ — rozumějte: vykrádají se obchody přes poledne uzavřené — právě v tuto dobu.

„Tak, tady vám ho vedu, pane doktore,“ hlásil inspektor. „To je ten Jechl.“ Konceptní úředník obrádně vstal, ironicky se uklonil a povídá: „Á — pěkně vítám, pane sebevrahu!“ Nato se otočil k inspektorovi a řekl: „Teď na něj nemám čas. Vyplňte zatykačku a strčte ho za katr.“

Když byl inspektor hotov se soupisem věcí nalezených u Jechla, přátelsky se naň usmál a řekl: „Tak dem.“ Z chodby šli spolu po schodech do vyššího patra. Na chodbě s malými okénky převzal delinkventa uniformovaný inspektor. Zarachotil klíč v zámku. Otevřely se dveře Šestky. Postrčen štulcem inspektorovým vpadl Jechl do místnosti. Dveře za ním zapadly, zase zarachotil klíč a po prvé v životě zakusil Jechl, co znamená omezení osobní svobody.

Sotva tam vpadl, otočilo se k němu tázavě osm párů očí. „Cos proved?“ zeptal se ho senior cely. „Nic.“ — „Jo, tak to máš dobrý, ale nedej to, ať se ti to nerozleze,“ radil zkušený senior. Klíč zarachotil, inspektor na prahu zavolal: „Jechl! Tady máte oběd.“ Byly to dva plechové hrnky a lžice. V jednom byla jakási kalná voda, v druhém rozvařená rýže s cibulovými slupkami. A krajíc chleba. Leccos už jedl Jechl v životě, ale takovou polévku dosud nepoznal. Ve vodě rozvařené kroupy trochu osolené. Vypadalo to spíš jako knihařský lep. Ale hlad je... Snědl tu šlichtu, pustil se do obsahu druhého hrnku, nabral rozvařenou rýžovou kaši na lžici a nesl do úst. Najednou se zarazil. Tohle přece v rýži nebývá. Sem tam se dostane sice do špatně přebrané rýže zrnko se slupkou. Ale slupka přece nemá nikdy nožičky.

Znovu se otevřely dveře. To pan inspektor vyhověl Jechlovi žádosti a přinesl mu zpět vytouženou stovku zorek. „Pane inspektore, podívejte se, v rejži jsou vařené štěnice,“ stěžoval si.

„No, abys nebyl moc fajnovej, ty kanále. Štěnici zahod'. Jinýho stejně nic nedostaneš.“ S dopáleným bouchnutím zapadly dveře za inspektorem. K Jechlovi se nesměle přišoural jeden ze spolubydlících.

„Nebudeš to žrát?“ ptal se ostýchavě.

„Ne!“ řekl Jechl kategoricky. Spolubydlící vzal od něho hrnek s rýží a hltavě se dal do jídla.

Jechl si zapálil cigaretu. Osm párů očí, osm dychtivých pohledů se naň upřelo. Rozhodil po stole deset zorek ve prospěch celku. Ale ještě cennější než cigarety byly zápalky. Věc, která je jak na policii, tak na Pankráci tabu. Propašoval je náhodou. V děravé kapse kabátu zůstal zapomenut balíček plochých záplek, které byly příčinou zjevné úcty spoluzáčníků.

Cela Šestky byla pět metrů dlouhá a čtyři metry široká. Stůl, dvě židle, lavice a čtyři kavalce. Malé zamřížované okno bylo tak vysoko, že z něho bylo vidět jen tehdy, když se ke zdi přistavil stůl a na stůl židle. Mohli jste odtud vidět dvůr policejního ředitelství. V cele bylo ještě umyvadlo, a záchod uzavřený v jakési plechové budce se stříškou. Tato budka sice chránila před zraky ostatních, ale nechránila ostatní před zápachem přímo hrozným. Stejně byl tak strašně znečištěn, že se ho Jechl neodhodlal použít za celé čtyři dny, co požíval pohostinství Čtyrky. Pro osm lidí byly v cele čtyři kavalce.

První večer. U stropu se rozsvítila žárovka. A začal první Jechlův dýchánek za mřížemi. Za hodinu byli přivedeni další delinkventi, pět nových hostů. S osmi dřívějšími to bylo třináct vyšetřovanců na čtyři kavalce. Jechl si oddechl: již před tím si vyjednal spaní s německým emigrantem, který jako starousedlík v této cele obhájil své právo na kavalce. Stejně se jim té noci spalo špatně.

Té noci se Jechl vrátil ve vzpomínkách do zavšivených nocleháren. Pane, tak zuřivé štěnice jako na Čtyrce nebyly ani v Klimentské. Snad prodělaly také speciální výcvik, jak zacházet s policejními vyšetřovanci.

Jechl měl té noci aspoň čas přemýšlet. Ano, teprve teď se dostal k meditaci. Viděl svou cestu na dno. Jasně před ním vyvstávala příčina za příčinou. Výpověď — Erna — marné hledání místa — Mařka — kolonie Slatiny — Mimi — nepodařená sebevražda — trestní oznámení na sebe sama. Trestní oznámení, bez něhož by ho nebyla policie dostala do svých rukou. Celou sestupnou dráhu viděl před sebou, až do dnešního dne, až sem, za katr, jak se říká, na Čtyřku. I ta Mimi, která vlastně znamenala uspišení Jechlova úpadku tím, že prozradila zastavení nezaplaceného psacího stroje, byla jen jedním z mnoha ok sítě, do níž byl zapleten.

Jechl měl jedinou touhu: vypadnout odtud. Dostat se ven z té nečistě, zavšivené díry. Ale nešlo to tak rychle. Policie musila vyslechnout ještě svědky a poškozené. Až za tři dny

se dočkal. Po třech dnech, které neměly konce, časně zrána ho vyvolali. Vrátili mu límec, kravatu, šle, tkaničky do bot i obsah kapes. A oznámili mu, že bude převezen do vyšetřovací vazby ke krajskému trestnímu soudu.

V Zeleném Antonu na Pankrác

Na dvoře pražského policejního ředitelství čekalo auto — Pražákům dobře známý Zelený Anton. Asi dvacet delinkventů a delinkventek, mezi nimi Jechla, nacpali strážníci do vozu. A ten se vydal na svou každodenní cestu.

S Jechlem v oddělení seděl starý pán. Hlavu v dlaních stále šeptal: „Bože, co jsem to jen udělal, co jsem to jen proved...“

„Copak jste proved, dědo?“ ptala se zvědavě prostitutka, sedící vedle něho.

„Ale, slečno, pětadvacet let jsem byl inkasistou v nemocenské pojišťovně, za půl roku už jsem měl jít do pense. A najednou mě to popadlo, utekl jsem s patnácti tisícovkami. Sedm tisíc korun jsem utratil za tři dny. A pak mě chytili. Zbytek peněz mi vzali a teď jsem tady. Pane Bože, co jsem to proved.“

Na stručný rozkaz „všechno ven!“ Jechl vystoupil první. Bylo zamračeno. Holé zdi budov ve vězeňském nádvoří sklíčovaly.

Přijímací kancelář trestnice vypadá jako každý jiný státní úřad, řekněme berní, nebo poštovní. Několik stolů, úředníci, ležstra, přepážka, před kterou stojí strážníci. Doprovázející detektiv hlásil: „Tak; předávám patnáct kusů.“

Na rozdíl od policie nechali tu každému límec, kravatu, šle i tkaničky do bot. Ba i cigarety. Tady byly tabu jen zápalky a zapalovače.

Víte, jak vypadá palác Pražských vzorkových veletrhů? Znáte terasy vroubené stánky, terasy vršené vysoko nad dvoranou. Tady místo kojí obchodníků byly pavlače vroubené řadou dveří: cely.

V cele čís. 54.

Jechl se rozhlédl. Světnička asi dva a půlkrát tři metry. Stolek, dvě židle, polička, sklápěcí kavalec, teď zdvižený, dva slavníky, dva podhlavníky, dvě houně. V koutě těleso ústředního topení. Umyvadlo. Ve zdi malá žárovka. V druhém koutě kýbl. Na policice čtyři misky, dvě lžíce, dva džbánky a dva hliněné hrnky. Zkrátka garçoniera zcela vyhovující dvěma svobodným pánům. Všude bylo tak čisto. Kardinální rozdíl proti špině policejní vazby.

Jechlův společník, chlapík chytrého pohledu, zrzavý jako liška, mu podával ruku s tváří docela upřímně rozesmátou: „Tě pic, vypadáš fajn, už jsem měl strach, že mě dají k náckému blbovi.“ Jak vidíte, nejenom v podsvětí, ale i ve světě za mřížemi si dovedla Jechlova tvář rychle získat sympatie. „Já jsem Pepík. Škoda, no — mám náckou tu chmátku na krku. A na co ty stůněš?“

„Chatrče,“ — rozumějte podvody — odpověděl lakonicky Jechl.

„Zatloukáš, nebo si zvonil?“ rozumějte: zapíráš, nebo ses přiznal? „Zvonil jsem na policii.“

„To neva, to tu nepla, hned u žurnálu říkej, že nic, že si nevinej. Jo, máš žváló?“ Jechl vylovil cigaretu, ale smutně konstatoval, že nemá čím zapálit. Té bolesti se kamarád Pepík zachechtal: „No jo, von by taky chtěl sirky, nebo zapalovač. Počkej — já to zapálím.“ Zajel prsty do hustých vlasů a vylovil odtamtud knoflík na dvou nitích. A jako eskamotér najednou z podpaží vylovil křemínek a náprstek naplněný spáleným plátnem, tak zvaným cundrem (troud). Zručně roztočil knoflík na nitích, křísíl roztočeným knoflíkem do kamínku, zachytil jiskry na cundr a zafoukal. Troud se rozežhavil. A od troudu zapálil cigaretu.

Nic na světě není hroznějšího, než být zavřen,“ říká Jechl. „jeden den se podobá druhému, člověk chodí v cele dlouhé sedm kroků. Je to asi tři a půl metru. Desetkrát to máš třicet pět metrů, stokrát je to třístapadesát metrů a třístokrát, to dělá zhruba kilometr. A tak jsem šel na procházku. Řekl jsem si: na Zbraslav je šestnáct kilometrů, přeždu tedy čtyřtisíckrát a osmsetkrát celou. A teď jsem chodil, s rukama založenýma na zádech a počítal jsem a počítal. V duchu jsem viděl: teď vycházím ze Smíchova, teď se pomalu blíží Chuchlí, tady asi je akcíz a teď docházím do Zbraslavě: Konečně na náměstí.“

Zpátky už Jechl nikdy nešel.

Také si hrál. Velmi pracně o hliněnou misku nabroušeným drždlem lžíce vyřezal do dna zásuvky stolu šachovnici. Z chleba vyrobil figurky a učil svého partnera hrát šachy a dámu. Na revanš mu Pepík ukazoval na topném tělese, jak se „dělá káča“, rozumějte: vylupuje pokladna. S trpělivostí a dovedností rozeného pedadoga předváděl Jechlovi, kde se navrtá tresorek, vysvětlil přesvědčivě, že nejlepší řez je podobný šikmému písmenu T. Učil ho, jak se nasadí hasák a jak se trhá ocelový plech. Jak je třeba postupovat, je-li pod pancéřem beton, který pod autogenem prská a střílí. Takhle, kreslil mu, vypadá díra „nastříhnuté káči“. Jak se vybourá zeď. Zkrátka Pepík mu přednášel podrobně a názorně celou teorii vznešené kasty kasařů.

Na každodenních vycházkách po dvoře se Jechl jen zdokonalil. Tady mu dávali školu starí mazáci. Pomalu si zvykal. Tady, ve svém domácím prostředí, nevypadal zločin nijak odpudivě. Každý se chlubil svým výkonem, vykládal svou metodu a zdokonaloval ji při debatě s odborníky příbuzných disciplín. Docela jako na vědeckých kongresech si tu účastníci vytýkají učiněné chyby, ale bez vědecké a literární ješitnosti, se skutečně filosofickým odevzdáním se osudu. „Jo, spad sem do toho, protože jsem to proved hloupě. Až si vodkrotím těch pár metrů nebo májovej (měsíc nebo rok), budu chytřejší.“

Neptáte se, jak je možná tato praxe? Jeden dozorce nemůže uhlídat sto až stopadesát lidí. Je pravda, chodí se sice v párech, každý pár je podle předpisu od druhého vzdálen na dva metry. Stačí ukázat posunkem tomu, s kým chceme mluvit, pak se shýbnout a zavazovat si botu. Pár vás dojde, připojte se ke svému novému partnerovi a jeho dosavadní partner se připojí k vašemu.

Vysoká státní škola zločinu.

Představujete si asi vraha jako hrozného člověka. Kdepak! Trebas takový Kindl. Snad se ještě pamatujete na proces letošní podzimní poroty, otcovražda v Unhošti. Teď Jechl chodil s otcovrahem Kindlem kolem dokola a neviděl na něm nic zvláštního. Obyčejný člověk, jakých jsou miliony. Zvláštní na něm byla jen jeho jediná starost. Se svou ženou zabil otce výměnkáře. Aby zamaskoval stopu, pověsil po vraždě otce v kůlně na dvoře a teď měl jedinou starost: kdo ten domek, k vůli kterému vraždil, zdědí, bude-li on pověšen. Šibenice byla vzdálena dosud v mlhách. Nevypadala tak strašně, jako když už přijde pán ve fraku a řekne: „Připravte se, prosím!“

To byste neřekli, dalo se o tom i žertovat. Každý vrah a vůbec každý, kdo byl vyšetřován pro těžký delikt, aspoň porotní, požíval tady u ostatních jisté úcty. Zde to bylo opravdu na ruby. Čím těžší zločinec, tím váženější člen společnosti.

A hovořilo se nejenom o zločinech spáchaných. Hovořilo se také o zločinech, které teprve budou spáchány. Dávaly se typy na krádeže, na loupeže a podvody. Jechl v tomto

ovzduší shledával zcela přirozeným udílení rad menším podvodníkům. Sám zbožně naslouchal radám zkušených mistrů, jako na příklad jednoho bývalého advokáta z Kolína. „Zkrátka tady, človče, ztratí, za čas každý, i nevině vyšetřovaný, nebo vyšetřovaný pro jiný, třeba nepatrnější delikt jako je vražda, představu, že zločin je něco špatného. Naopak zločin je tu považován za vrchol lidské odvahy, obratnosti nebo chytrosti. Tady je teprve pravá vysoká škola zločinu na státní útraty. Nemysli si, že nevím, co říkám. Jsem si vědom plně odpovědnosti těchto slov. Zločinů by bylo jistě o polovinu méně, kdyby bylo odstraněno toto domlouvání a zdokonalování zločinců. Mohu kdykoliv rozhodujícím činitelům dokázat, že mám pravdu. Po dvouměsíčním pobytu na Pankráci se z každého zločince teprve stane. A což za delší dobu.“

Svědkyne a spoluvinnice Vyleťákových, mladé děvče, byla vzata do vyšetřovací vazby na Pankrác. Hlavní pomocníci Vyleťákových byla vlastně jejich matka. Děvče ovšem o vraždě vědělo, ale bylo by prozrazením toho udalo svou matku ze spoluviny zatajováním zločinu. Mlčelo — a tím se dopustilo téhož zločinu. Ve vyšetřovací vazbě se toto děvče seznámilo se zlodějkou T-ou. Obě se domluvily. A za čtrnáct dní bylo děvče zatčeno s T-ou pro krámskou krádež u zlatníka Richtra v Karlíně. Tak vypadají pankrácké kursy zblízka.

Ve vězeňském řádu je pamatováno na všemožné hlouposti, které se stejně nedodrží, ale na to nejdůležitější si nikdo nevzpomene. Četl jsem mnoho ušlechtilých článků o tom, že vězení má nejen trestat, ale i napravovat. Ve skutečnosti to vypadá i s tím trestáním i s tou výchovou jinak. Ve vězení se postarají nejdříve o to, abyste ztratili svou lidskou důstojnost. Sotva překročíte práh věznice, nejste člověkem, ale věcí. Jechl nebyl Jechl, ale číslo 2 A 54. Tam si člověk připadá jako balík uschovaný v nádražní šatně. Dozorci nejsou zlí v pravém slova smyslu. Ale oni ve vás nevidí člověka. Jen číslo, které je třeba v určité hodině nakrmit, předvést k výslechu, vyvést na procházku. Jak pak, prosím, chcete tímto systémem napravit, neřekl by mi někdo z povolání laskavě? Mnoho by se dalo zachránit, zvláště z prvotrestanců, kdyby v pravý čas padlo dobré slovo — ale hlavně: kdyby se od základu změnil celý názor a poměr na vězně. Teprve v trestnici cítíte, že Společnost mezi vás a sebe postavila vysokou zeď. Navždy. Jediní, kdo se s vámi stýkají jako s lidmi, jsou vaši spoluvězňové.“

(Dokončení.)

dopisy

O našich universitách

Odpověď prof. Em. Rádlvi.

Kdybych měl odpovědět na vše, s čím v článku prof. Rádla „Jaké jsou naše university“ z 49. čísla Přítomnosti nesouhlasím — a s čím jistě nesouhlasí nikdo, kdo dobře zná náš vědecký a univerzitní život — byl by z toho článek, který by se rozsahem vymykal týdenní revui. Proto se pokusím jen sumárně opravit chmurný a opravdu katastrofální obraz, který čtenářům Přítomnosti nakreslil můj vážený kolega.

Profesor Rádl psal zřejmě pod dojmem událostí s insigniemi. Studentské výtržnosti bývaly na universitách odjakživa a pravděpodobně se vyskytnou i v budoucnosti; již samo nahromadění mládeže bez zvláštních příčin dalších vede k výbuchům. Je stará zkušenost, že na podzim je mezi studenty, zvláště těmi, kteří jsou v prvním roce na fakultě, jakási výbušná nálada, která snadno propukne i při dosti malých podnětech. Také v Německu, jež nám dává p. kolega Rádl za příklad pro správnou organizaci univerzitního života, dochází ke studentským nepokojům; nedávno jsme o tom četli

v novinách. Není tedy třeba bráti takové nepokoje příliš tragicky, i když mají nemilé důsledky. V našem případě nepokoje vznikly hlavně z podnětů vnějších, na universitě samé nezávislých, jejich pohnutky a hlavně pozdější průběh měly ráz politický; je příliš odvážné odvozovati je z celé struktury a dosavadní historie naší university a zlomit proto nad universitou hůl. Okolnost, že do nepokojů byl zapleten muž, který náhodou je universitním profesorem, neměl by úsudek prof. Rádla mástí. Byli při tom také jiní, a to politikové, kteří profesory nejsou. Profesor Domin je snad „předmětem pozornosti“, jak se prof. Rádl vyjadřuje, ale není duchovním reprezentantem — a také se zaň nevydává — naší university. Také ta část studentstva, která se nepokojů účastnila, není reprezentantkou všeho studentstva a tudíž university; skutečně reprezentativní složku studentstva najdete v posluchárnách, studovnách a laboratořích. Jak se dívá universita na studentské nepokoje, to dal najevo dosti jasně rektor Drachovský — oficiální reprezentant university — ve svém svolání ke studentstvu.

Je hrozné — ač z toho hrůza nejde — co všechno p. kolega Rádl vyčetl naší (a ovšem také své) universitě: je přežitkem romantismu, není lidová, věda jí pěstovaná není „národní“, trčí do našeho státu jako cizorodé těleso, letí s kopce, ztratila styk s lidem, zaspala revoluce 19. a 20. století, je nedemokratická, drží slaboduché kmenové a jazykové pojetí vědy, je to feudální útvar, který vnáší zmatky do veřejného života — a bůh ví, co všechno ještě. Byl si prof. Rádl, když tohle všechno psal, dobře vědom toho, že obvinění tak zdrcující je třeba podepřít také zdrcujícími důkazy? Těch ovšem v článku prof. Rádla není. Jsou tam insignie, je tam Domin a Mareš, jsou tam tiskoviny Stříbrného, profesori v demonstračních průvodech, je tam chvála univerzitního života v Německu, Itálii, Rusku, Americe, je tam jakýsi návrh na — ne vnitřní, nýbrž — čistě správní reformu, jež nese pečet' jednostranného pochození demokracie, ale není tu „rozboru zcela nezbytého“ — o němž prof. Rádl mluví v jiné souvislosti, ale v analogickém případě — celého našeho univerzitního života, který jediný by mohl rozhodnouti o oprávněnosti nahromaděných výtek.

Takový rozbor ovšem nehodlám provádět, také to není mojí povinností; břímě důkazu padá na žalobce. Ale kdyby jej p. kolega Rádl opravdu a objektivně provedl, sám by musil přiznat, že to s tou universitou, která také jeho vychovala a která také jemu dodává resonanční půdy, není tak zlé. A prof. Rádl jistě také ve svém nitru to za tak zlé nepokládá, neboť jinak bych si nedovedl vysvětliti, že by jako čestný muž a důsledný filosof, který se naučil od Masaryka, že činy člověka se mají shodovati s jeho smýšlením a učením, byl mohl tak dlouho vydržeti — je 30 let univerzitním učitelem — v instituci tak zpátečnické a prolezlé takovými neduhy, aniž se vážně pokusil o nápravu. (Alespoň o žádném takovém pokusu nevím.)

Tato okolnost velmi otupuje hrot jeho opravdu bodavého útoku. Usuzuji jistě správně, když část tohoto neobvykle ostrého útoku pokládám za tribut naší neklidné a rozčilené době, která nedovede kritizovati bez velkých slov a bez nadšázky — vychovávají nás k tomu vedle žurnalistů také básníci a romanopisci — pro kterou vše, co je špatné, je velešpatné, a vše, na čem je jediný chlup, již nestojí za nic.

Nechci tím říci, že bych sám vše schvaloval na zřízení a jiných atributech naší university, vím, jako mnozí jiní o lečems, co by potřebovalo oprav. Ale na druhé straně objektivní rozbor činnosti naší university prokazuje, že universita u nás je alespoň tak dobrá jako jiné naše instituce, jimž se takové hany od vlastního příslušníka nedostalo; že se dobře vyrovná evropskému průměru; že dobře koná svou povinnost jak ke vědě, tak k státu, národu a lidu, že ji koná svědomitě a s úspěchem. Universita dala státu celou řadu vynikajících lidí, ne-

stojí stranou životných zápasů svého národa a státu, celým svým rázom veľmi dobre zapadá do demokratického rádu. Kto to popiera, ať podá dôkazy opakom, ale opravdu dôkazy.

Nemám rád polemik, ktorá nevyvesou niečo kladného. Činím tadiaž p. kolegovi Rádlovi návrh: sedí po 15 let v profesorském sboru, ktorý má pravdepodobne chyby, jako každý lidský kolektív, ktorý však projevovao vždy pozoruhodnou objektivnosť pri posuzovaní vecí a prístupnosť opravným návrhům. Znáam ten sbor, sedím tam s prof. Rádlem, jenž si nemůže stěžovati, že by se tam netěšil vážnosti. Nuže, ať využije této situace k tomu, aby činil konkrétní návrhy na zlepšení věcí, které pokládá za nedostatky university. To je nejlepší způsob, jak může prospěti universitě. Nespokojenost, kterou projevilo svým článkem, může se jen touto cestou státi nespokojeností konstruktivní. O jinou nespokojenost není co stát.

Univ. prof. B. Bydžovský.

Cesta mladých napravo

Vážený pane redaktore,

dovoľte, aby som povedal svoje stanovisko k posledným študentským aktualitám.

Žiaľ nemôžem se preukázať poverením nejakej študentskej organizácie, ale preca dúfam, že väčšina študentstva (aspoň objektivne chápujúcich politické denie) s ním súhlasí.

Pražské demonštrácie o insigne vzbudily veľkú pozornosť aj na Slovensku. Bratislavské vysokoškolské študentstvo dľa svojho politického kréda demonštrácie buď víťalo, alebo odmietlo. Vrcholná študentská inštitúcia: Sväz slovenského študentstva (S. S. Š.) zaujalo voči nim naprosto odmietavé stanovisko. Odsúdilo jak provokatívne jednanie nemeckých akademikov, tak aj nekritické a akademika nedôstojné postupovanie „národných študentů“, ktorí sa dali strhnúť pochybnými frázami demagogov. — S. S. Š. správne zdôraznil, že v dnešnej pohnutej dobe je nevhodné mariť energiu na zbytočné prejavy vo veciach, ktoré máme zákonom zabezpečené a prevedenie ktorých bolo otázkou len krátkej doby. A keby aj akademické úrady nemeckej univerzity boly odmietly insigne vydat, má naša vláda ešte prostriedky, ktorými by ich k tomu bola prinútila. Naša vláda teda nebola odkázaná na pomoc „národných študentov“, ktorí si nemohli dať uniknúť príležitosť ukázať svoje pseudonacionálne cítenie, i keď vedeli (alebo mali vedieť), aké dôsledky ich nerozumný krok bude mať.

Keď je väčšina českých akademikov tak zaslepená, že sadne na lep nesvedomitým demagogom — my ju úprimne ľutujeme! Tým však nechcem povedať, že by takí blúznivci neboli aj v našich radoch — sú a žiaľ je ich tiež dosť veľký počet. Ale väčšina reprezentovaná dnešným vedením S. S. Š. je nie za heslá a demonštrácie, ale za poctivú stavovskú prácu. Bohatá činnosť Sväzu je toho jasným dôkazom.

„Právnik“ — najväčší fakultný spolok na univerzite Komenského, je po voľbách. Zneužitím neinformovanosti členstva z I. semestra (ktorých pochopiteľne je najviac) opozícia získala rozhodujúcu väčšinu a oficiálni kandidáti prepadli. Starý výbor sa v celku osvedčil; preukázal úspešnú činnosť. Ale večne nespokojní akademici autonomistického smýšľania s krajnými ľavičiarimi (komunistami) postarali sa o jeho porážku. Zaujmy celku musely ustúpiť záujmom jednotlivcov a pre osobnú zaujatosť voči dvom-trom členom musel pad-

núť výbor celý. Nechcem tvrdiť, že by v novom výbore nebolo schopných pracovníkov, alebo že by chýbala dobrá vôľa; ale nijako nemôžem chápať, že by spolupráca ortodoxne katolíckych ľuďakov s luteránskymi národniarimi a oboch týchto složíek s komunistami mohla byť úprimná. A treba sa diviť, že sa ku kompromisnej politike tejto podarenej koalície pripojili aj akademici soc. demokraticky orientovaní. *JUC. E. Lk.*

Vážený pane redaktore,

dovoľte mi, členu výboru pražského Sdružení soc. dem. studentstva, niekoľko poznámek k dopisu J. H. v 49. čísle Vašeho časopisu.

1. S. M. vytýká Sdružení, jehož prý je sám členom, samoúčelné organisování a nudné teoretisování. První výtkka je malicherná, neboť každá politická organizace předpokládá určité organizační nutnosti. A kdo chce popřít potřebu politické výchovy u mladých? Teorie — zvláště u socialismu — byla a bude vždy základnou jakékoliv akce. Socialistický student, který chce sloužit své třídě, je vázán povinností socialisticky se vzdělávat dvojnásob. Je pravda, že tím vzniká jistý nepoměr v jeho neprospěch k národnému studentu, v jehož duchovním arsenálu je jen několik otrěelých politických frází — ale tento nepoměr nebudeme odstraňovat.

2. „Mládež odvrací se od nás“, napsala značka J. H. To je tvrzení zřejmě nepravdivé. Vzestup levice v boji o fakultní spolky je nesporný. Pokud jde o Sdružení soc. dem. studentstva v Praze, dosáhlo skoro 500 členů, což je cifra zajisté účtyhodná, víme-li, že tato studentská organizace vznikla při straně poměrně pozdě až v r. 1922. Vydává časopis „Úder“, který je čteným a živým socialistickým studentským časopisem. To vše nesvědčí o odumírání, nýbrž o pravém opaku.

3. Z další části jeho dopisu plyne, že J. H. patří k té skupině socialistů — patří-li k nim vůbec — jež trpí komplexem méněcennosti směrem ke komunistům. Píše „u vě domě lejší opustili nás do komsomola“. To by znamenalo, že sociální demokraté jsou méně uvědomělí a ve svých lepších výjimkách stávají se komunisty. Tomu však tak není; nebudeme zde diskutovati o tom, co dělí socialisty a komunisty. J. H. a jemu podobní jsou však nejvíc nebezpeční jednotné frontě.

Ještě k tomu hlavnímu problému, proč vysokoškoláci ve své většině hlásí se k reakci, ač i zde vidíme (fakultní spolky), že nacionalistická vlna opadá. Vedle hospodářských poměrů, jež radikalizují střední stav, z něhož většina studentstva pochází, je to především střední škola, která je rezervací politické negramotnosti. Vysoká škola je pak jejím důstojným pokračovatelem. Její reforma by se měla státi středem pozornosti všech poctivě demokraticky myslících. A pak ovšem socialistické strany — ale to by byla nová kapitola.

Kol. Frankové, jež má takovou zálibu v politické symbolice (viz 50. číslo Prítomnosti), bych doporučoval, aby ve svém Klubu agrárních akademiků pracovala, aby agrární akademici nebyli pasivním reservoirem pro politickou studentskou reakci jak dosud. *K. Bednář.*

Vzhledem k tomu, že o svátcích vánočních tiskárna nepracuje, vyjde příští číslo Prítomnosti 29. prosince.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA

VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Roč. 4. Číslo

51

Fráňa Šrámek:

PROSINEC.*

Po sněhu půjdu čistém, bílém,
hru v srdci zvonkovou.
Vánoční země je mým cílem.
Až hvězdy vyplovou,
tu budu blízko již. A budu ještě
blíže,
až lesní půjdu tmou.

Tu ztichnu tak, jak housle spí,
a malý náhle, dětinný,
a v rukou žmole beranici,
vdarován v ticho mýtný,
tu budu blízko již. A budu ještě
blíže,
svých slz až přejdu bystřinu.

Mír ovane mne, jak by z chléva,
v němž vůl a oslík klmají
světýlka střínkou zprava, leva
noc modrá vzlýkne šalmař,
tu budu blízko již. Ach, jsem tak
blízko již,
snad pastýři mne poznají. . .

* Ze sbírky „Básně“.

POZNÁMKY

EDUARD BASS: „DIVOKÝ ŽIVOT ALEXANDRA STAVISKÉHO“

Je reportážní román v dobrém smyslu. Obsahem je mu čerstvá aféra, jež nesmírně vzrušovala otupělou veřejnost i daleko za hranicemi země svého vzniku a dosud vyznívá mnohonásobnou ozvěnou nových skandálů. Bass zřejmě nemá přímých ambic básnických. Je však příkladný novinář. Básník na odstup opravuje soud historie novým, poeticky spravedlivým pojetím: vnáší do porušeného světového řádu rovnováhu aspoň estetickou. Novinář naproti tomu historii připravuje. Chytá a se samočinnou citlivostí seismografického přístroje přesně zaznamenává první symptomy události; dokumentárně tak zachovává poměry, možno však, že podstatná fakta, po nichž zpravidla nezbude stop jiných, než soudobým tiskem ražených. K tomu arci třeba bystrého čichu pro aktualitu a pružné zpravodajské pohotovosti. Především však značné zralosti a jistoty úsudku. Hlubším předpokladem je tu, rozumí se, pevné, nesmlouvavé stanovisko se širokým a jasným rozhledem, postihující dalekou zapiatost individuálního dění a dovedoucím jeho jedinečnost promítat do obecnějších průzorů. Třeba uznati, že novinář Bass disponuje všemi žádoucími vlastnostmi. Poutavou zábavností svého Staviského, v láce samé tkvíci, ale novými podrobnostmi obohacenou, spojil obratně se seriosností cíle. Výrazem jenž nevyniká zvláštní malebností ani plastikou a je spíš hutný a věčný až do střízlivé suchosti, spěje jeho vyprávění za reálnou pravdou bez ozdob a příkras. Bass dobře si vědom odpovědnosti a poslání žurnalistiky, ani na okamžik nebere aféru na lehkou váhu sen-

sace — nejméně již po způsobu bulvárních šmoků, jejichž zpravodajství přes pokrytecké kroucení očima k oblakům nemá vyšší hodnoty, než vyvolávání kamelotů k prázdnému rozčilování obecnosti a k cynickému rozněcování nejhrubších pudů masy.

Bass jako člověk evropského zájmu pozoruje běh všelidských událostí a snaže se postihovat jejich souvislost v mechanismu světovém, odkrývá a uhaduje jejich utajeny vztah také k užšímu našemu světu, k domácímu kulturnímu a politickému hospodářství. Stanovisko u něho ovšem neznamená balvanovitou nehybnost. Vrhá názorové osvětlení na věc se všech stran i s ptačí perspektivy. Skládá, kombinuje fakta a hledí se z úhru dobrat jejich strukturnosti. Neopomíjí krok za krokem vykrajovat psychologickou siluetu smutného hrdiny a veda průřez společnosti, jež ho zplodila, činí sociologickou diagnosu. Postřehuje a dovede sugerovat mravní příznačnost případu. Zvlášť varovně pro nás dovozuje, jak se patologický zjev šplhavce a dobrodruha stává chorobou demokracie, infekčním nebezpečím, jemuž jméno demagogie. Karel Sezim a.

MASARYKOVA VÝSTAVA V BRATISLAVĚ V BŘEZNU 1935.

Spolek bibliofilů na Slovensku v Bratislavě uspořádá na oslavu svého pětiletého trvání v březnu 1935 velikou výstavu děl presidenta T. G. Masaryka a spisů i významných novinářských zpráv o něm se zvláštním zřetelem ke Slovensku.

VELKÝ ÚSPĚCH německého vydání Dášeňky. Nakladatelství Bruno Cassierer oznamuje po čtyřech měsících nové vydání Čapkovy Dášeňky, a sice již osmnáctý tisíc. Zejména mezi československými Němci jeví se o tuto knihu veliký zájem.

DRUHÝ SEŠIT ČASOPISU „VĚDA A ŽIVOT“, měsíčníku, jižního poznání vědecké práce a jejich výsledků, právě vyšel s datem 15. prosince. Z těchto nových osmačtyřiceti stránek lze soudit, že redakce nezůstává nic dlužna předsevzatému programu. V úvodním článku uvažuje univerzitní profesor dr. Jan Bělehrádek o poměru mezi vědou a demokracií a tentýž autor má tu i pojednání o paprscích života a smrti. Profesor starověkých dějin, dr. Vladimír Groh, seznamuje čtenáře s historií Etrusků. Autor Zeměpisu Československa, dr. Fr. Kolářek, navazuje na článek prof. Groha „Archeologie a legenda o potopě“ statí „Fysický zeměpis a legenda o potopě“. O léku ve světle dějin

i jako dokumentu kulturního vývoje lidstva rozepisuje se v tomto čísle univerzitní profesor MUDr. B. Bouček. Z téhož oboru je také článek prof. MUDra Tomáše Vaccka „O hormonech“. Prof. dr. J. Sahánek vykládá zde o vzniku světla v plynech a Ing. Vojtěch Herčík nastiňuje historii podzemních drah velkoměst v cizině a plán i účel budoucího pražského metra. V rubrice „Nové knihy“ jsou referáty o „Obecné biologii“ dra Jana Bělehrádka a o „Rovnocennosti evropských plemen“. V „Poznámkách a zprávách“ jsou články: Kronika vysokých škol, Nobelova cena za objev v lékařství, Propan a butan jako náhražky svítidlu, Soudní lékař a nebezpečí motorových vozidel, J. E. Purkyně knězem cikánského původu?, Smrtonosná mlha, Velikost práce srdeční, Mandragora. Na poslední stránce zahajuje pak nová rubrika: Dotazy a odpovědi.

ČASOPIS TYPOGRAFIA O DĚTSKÝCH KNIHÁCH BRATŘÍ ČAPKŮ.

Jen málo je tak šťastných autorů, aby daný námět mohli celý zpracovat tak originálním způsobem jako bratři Čapkové. Celá kniha Dášeňka je ilustrována, mohli bychom říci, filmem ze života psíka. N hned na začátku uvidíme výstižnou kresbu toho „nic“, co se právě narodilo, a další jeho postupný vývoj: když spí, když se učí chodit, sedět, a ovšem i zlobit. Po čase dostává „způsoby“ všech zatím nevychovaných psíků; působí starostí. Stane se předmětem fotografie, jak vidíme na obrázku. Je třeba čísti text a vidět ty typické Čapkovy obrázky, abychom poznali, jako dovedl se zde autor přiblížit dětské duši. Kniha je potěšením i pro velkého. Pod titulem „Pozor, zly pes“, je ke knize přifaděna sbírka fotografií Dášeňky. Těžko bylo by si lépe představití vedle sebe dva odvěké nepřátele, kočku a psa, jak je vidíme na Čapkově obrázku na knize Povídání o pejskovi a kočičce. Musíme si ještě domyslit jemné pastelové barvy, abychom si mohli aspoň představit toto dětské potěšení. Rovněž předstávka, kreslená možno říci ještě lépe než dětsky, je v barvě červené, modré, okrové žluté. I tato kniha je čapkovsky krásně ilustrována. Z nakladatelství Fr. Borového uvedme ještě Poláčkovu knihu Edukant a Francimor s obrázky Josefa Čapka.

DOBŘÁ DĚTSKÁ KNÍŽKA.

V těchto dnech dostalo se na vánoční trh nové vydání roztomilé dětské knížky Františka Langra Bratrstvo Bílého klíče. Autor, který i jako dramatik dovede vystihnouti laskominy svého mládežnického obecnosti, zapsal se touto knížkou věčně do srdcí svých malých čtenářů. Neboť v Bratrstvu se po klukovských spádech pozná-

vá mnoho malých obyvatelů Vinohrad a Vršovic a jak náleží využívá klukovská romantika velkoměstských dětí, pro něž tajuplně se rýsuje dům v pustnoucí zahradě, obehnané vysokým zděným plotem na pražské periferii, je zdrojem tolika vysněných dobrodružství. V novém vydání knížky pomáhá dětské fantasi i několik trojbarevných obrázků malíře Ondřeje Sekory.

VÁNOČNÍ TRH DĚTSKÝCH KNIH.

Mezi novinkami knih pro mládež, jichž bylo letos k vánočním vydáním mnohem více a v lepším výběru než jiná léta, uhájily si z loňských noviněk svoji oblibu u malých čtenářů u velkých kupujících, zejména Čapková Dášeňka a Langrovo Bratrstvo Bílého klíče. Působí to patrně u malých dobrá tradice, šířená loňskými podarovanými a u velkých důvěru budící jména autorů.

PADESÁTÝ DRUHÝ SEŠIT BUDOVNÍ STÁTU, historické monografie Ferdinanda Peroutky, vyšel minulý týden a přinesl dokončení kapitoly Branný zákon, stať Dávka za majetku a sedmáct stránek kapitoly Legie opouštějí Sibir.

ALMANACH 1934-35. Letos to je zvlášť obsažná kniha asi o 350 str., v redakci Jarosl. Seiferta a v úpravě Jaroslava Švába. Celá kniha je komponována na téma poměr dneška ke knize a v jejím záhlaví stojí stěžejní úvahy na toto téma od našich vedoucích autorů. Přes značné rozšíření obsah zachovává kmen tradiční cenu Kč 10.—.

POVĚTROŇ, druhá věta románové trilogie Karla Čapka: Hordubal, Povětroň, Obyčejný život má neobyčejný úspěch u čtenářů. Minulý týden dalo jeho nakladatelství do tisku již osmý a devátý tisíc výtisků.

KNIHY EDICE SVM. V LIBERCI. Spolek vysokoškolácků menšinářů v Praze ve snaze šířit kulturní práci na českém severu založil edici SVM., ve které budou vycházeti hodnotné knihy našich významných českých autorů. První knížka vyšla právě v těchto dnech. Je to sbírka jemné poesie mladého lyrika M. Bureše. Knihy vycházejí ve výlučné bibliofilské úpravě za velmi levnou cenu (svazek Kč 9.—). Autoři dalších svazků budou: V. Lacina, Erich Kästner, Lad. Dyměš a jiní. Adresa Edice SVM., Liberec I. pošt. schr. 69.

ZASLÁNO.* Albertovo nakladatelství v Praze oznamuje v kulturních rubrikách denních listů nové vydání mého překladu Mauroisova Rodinného kruhu. Nikdy jsem pro Albertovo nakladatelství nic nepřekládal. Toto vydání vyšlo bez mého vědomí; nečetl jsem je a nekorigoval, takže odmítám odpovědnost za všechny chyby, které v něm jsou. J. Zaorálek.

ANGLICKÉ PÁNSKÉ LÁTKY

Z TOVÁRNÍ PŘÍMO

Henry Drummond & Co. LTD.

továrna jemných angl. látek

SHIPLEY (England)

K V Á M

Prodej ve velkém i malém

Ceny: Kč 90.—, Kč 130.— za 1 m

Sklady a generální zastoupení

Emil Grodecký, Praha I,

Bílková 10 - Telefon 624-95 Vzorky na venek vyplaceně

FÉNIX

životní pojišťovací společnost ve Vídni

Ředitelství pro republiku Československou
V PRAZE II, Lützowova ul. č. 7

Ředitelství pro Moravu:

BRNO, Běhounská ulice čis. 10

Fil. řed. pro Slovensko:

BRATISLAVA, Grösslingova 34

POJIŠTUJE:

za výhodných moderních podmínek a soutěžných sazeb na život s lékařskou prohlídkou i bez ní, věna dítek a důchody.

BANKA ČESKOSLOVENSKÝCH LEGIÍ v PRAZE II., Na Poříčí

Telegramy: LEGIOBANKA

Telefon serie: 265-5-1, 301-4-1

Akciový kapitál: Kč 70,000.000.—

Reservní fondy: Kč 100,000.000.—

4 místní expositury — 5 sezonních

směnáren — 23 odboček

VŠESTRANNÁ BANKOVNÍ SLUŽBA

**Upevňujte kulturní a hospodářský styk
se slovanskými státy!**

SLOVANSKÁ REVUE

seznámí Vás s těmi, kdož se zajímají o Vás

Chcete milovat Slovanstvo?

Zajisté ano!

Chceme-li milovat, musíme znát

*Čtěte, odebírejte,
žádejte
v kavárnách,
restauracích,
čítárnách,
doporučujte*

SLOVANSKOU REVUI